

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIEADRES: ALBERTSTRAAT 25, 2018 ANTWERPEN

BEVOORRECHTE AANDELEN ZONDER STEMRECHT

Een vergelijking tussen toepasselijke regels in de textielsector, in de staalsector, in reconversievennootschappen en het groot ontwerp in het licht van de actuele vennootschappenwet

Inleiding

Door de herstelwet van 31 juli 1984 (*Stbl.*, 10 augustus 1984; errata *Stbl.*, 22 september 1984; verder afgekort als Herstelwet I), werd opnieuw in de mogelijkheid voorzien van uitgifte van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht door specifieke vennootschappen nl. de reconversievennootschappen.

Reconversievennootschappen zijn vennootschappen die worden opgericht met het oog op de uitvoering van een reconversiecontract en die hun zetel en belangrijkste bedrijfszetel hebben in een reconversiezone (art. 50, 2°, Herstelwet I; afbakening van de reconversiezones, K.B. 18 oktober 1984, *Stbl.*, 23 oktober 1984).

Reconversievennootschappen zijn dus geen nieuw type van vennootschap, maar wel vennootschappen in een bepaald gebied met een bijzondere doelstelling nl. bijdragen tot de economische ontwikkeling van een bepaalde streek.

Naast de fiscale stimuli, die hier buiten beschouwing gelaten worden (vrijstelling van vennootschapsbelasting, art. 58 Herstelwet I; vrijstelling van onroerende voorheffing, art. 59 Herstelwet I; vrijstelling van het evenredig registratierecht, art. 60 Herstelwet I), is voor deze vennootschappen eveneens bepaald dat zij bevoorrechte aandelen zonder stemrecht kunnen uitgeven.

De mogelijkheid tot uitgifte van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht is zoals bekend niet geregeld in de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen. Toch werd die mogelijkheid reeds gecreëerd voor de textielsector (K.B. nr. 20 van 20 maart 1982, *Stbl.*, 25 maart 1982, gewijzigd bij K.B. nr. 112 van 17 december 1982, *Stbl.*, 22 december 1982 en bij K.B. nr. 229 van 9 december 1983, *Stbl.*, 16 december 1983; Schrans, G., «De invoering van 'non voting shares' in de textielsector — een regeling van economisch privaatrecht», in *Liber amicorum F. Dumon*, 1983, p. 245), en voor de staalsector (K.B. nr. 245 van 31 december 1983, *Stbl.*, 21 januari 1984).

Een vergelijking tussen de toepasselijke regels lijkt nuttig omdat in de herstelwet de Koning gemachtigd wordt (art. 63 Herstelwet I) een uniforme regeling uit te vaardigen

m.b.t. de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, die geldt voor de naamloze vennootschappen in de zgn. nationale sectoren (art. 6, § 1, II, 4°, tweede deel, 1°, Bijzondere Wet 8 augustus 1980).

De vraag kan ook gesteld worden waarom de uitgifte van de hier bedoelde aandelen moet beperkt worden tot enkele bijzondere terreinen. In het wetsontwerp tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen (*Gedr. St. Kamer*, 387 (1979-80), nr. 1, art. 71; verder groot ontwerp genoemd) wordt voor de hier bedoelde aandelen een gemeenrechtelijke regeling opgenomen.

Gelet op dit gegeven wordt ook een vergelijking met het ontwerp gemaakt.

Ten slotte wordt nagegaan in welke mate bevoorrechte aandelen zonder stemrecht kunnen worden gecreëerd in de vernieuwde vennootschappenwet.

Motivering voor de creatie van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht

De basismotivering voor de creatie van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht is de financiering van het risicokapitaal mogelijk te maken zonder de stabiliteit van het beleid, in de ruime betekenis van het woord, in de algemene vergadering te beïnvloeden (M.v.T. groot ontwerp, p. 36; beletten dat overdreven gewicht aan de overheid wordt gegeven: verslag aan de Koning (textiel); autonomie van het management eerbiedigen: M.v.T. p. 23, Herstelwet I).

In de bijzondere wetgeving ligt zeker de klemtoon op het verlenen van overheidssteun door deelneming in het risicokapitaal, ten einde de financiële positie van de onderneming te verbeteren zonder inmenging in het beleid.

Dat het hier meer om een steun gaat blijkt ook uit de inkoopmogelijkheid van deze effecten in de textiel- en de staalsector die waarschijnlijk als een inkoopverplichting is bedoeld, zoals bij de reconversievennootschappen (art. 55 Herstelwet I).

Het gaat er in de bijzondere wetgeving minder om een financiële compensatie voor het verlies van stemrecht. Dit laatste is duidelijk anders in Frankrijk, waar onder meer

voor de uitgifte van deze effecten vereist is dat de vennootschap reeds ten minste twee dividenduitkeringen heeft gedaan in de loop van de drie laatste jaren (art. 177-1 LSC).

In Duitsland ligt de klemtoon eveneens op het beleggingsaspect van deze effecten aangezien hun stemrecht wordt toegekend wanneer het bevoorrecht dividend in een jaar niet of niet volledig wordt betaald en de achterstand niet het volgende jaar samen met het bevoorrecht dividend van het jaar betaald is (§ 140 (2) AktG).

1. Wie kan bevoorrechte aandelen zonder stemrecht uitgeven?

De vraag wie bevoorrechte aandelen zonder stemrecht kan uitgeven, valt uiteen in twee subvragen, nl. of er een doelgebondenheid en een vormgebondenheid aanwezig is.

Dat er in de bijzondere wetgeving een doelgebondenheid is, volgt reeds uit de inleiding. Het moet immers gaan om vennootschappen uit de textiel- of staalsector ofwel om reconversievennootschappen. In het groot ontwerp ontbreekt evenwel een dergelijk vereiste.

Voor de textiel- en staalsector is ook duidelijk een vormgebondenheid bepaald, met name is de bedoelde uitgifte slechts mogelijk voor naamloze vennootschappen (art. 1 textiel; art. 1 staal).

Wat de reconversievennootschappen betreft, ontbreekt een duidelijke vormgebondenheid. Voor deze vennootschappen zijn de potentiële inschrijvers op bevoorrechte aandelen zonder stemrecht uitsluitend de Gewestelijke Investeringsmaatschappijen of de Nationale Investeringsmaatschappij. Krachtens de op hen toepasselijke wetgeving kunnen deze slechts inschrijven op het kapitaal van kapitaalvennootschappen of coöperatieve vennootschappen erkend door de Nationale Raad voor Coöperatie (art. 2, § 1, W. 2 april 1962, *Stbl.*, 18 april 1962; art. 3, § 1, Statuten N.I.M.; art. 5, § 1, K.B. 16 november 1979, *Stbl.*, 5 december 1979 (G.I.M. VI.); art. 3, 1°, van de statuten van de S.R.I.W., K.B. 15 december 1978, *Stbl.*, 13 januari 1979).

Uit het voorafgaande zou volgen dat alleen N.V.'s en Coöp. V.'s erkend door de Nationale Raad voor de Coöperatie, als reconversievennootschappen aandelen zonder stemrecht kunnen uitgeven. Toch moet betwijfeld worden dat ook de hier bedoelde coöperatieven in aanmerking komen voor emissie van stemloze aandelen. Door een dergelijke uitgifte toe te laten wordt immers afgeweken van een van de vereisten tot erkenning door de Nationale Raad voor Coöperatie nl. dat de statuten bepalen dat alle vennoten op de algemene vergadering gelijk stemrecht hebben (art. 1, § 2, 3°, K.B. 8 januari 1962, *Stbl.*, 19 januari 1962, houdende vaststelling van de voorwaarden tot erkenning door de Nationale Raad voor de Coöperatie).

Bovendien laat de Herstelwet toe dat, in bepaalde omstandigheden, de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht aan derden worden overgedragen (art. 54, § 3, Herstelwet I; zie verder), waardoor afgeweken zou worden van art. 141 Venn. W., dat bepaalt dat aandelen in een coöperatieve niet aan derden overgedragen kunnen worden. Verder kunnen de aandelen zonder stemrecht onder omstandigheden aan toonder worden gesteld (*ib.*) waardoor opnieuw zou worden afgeweken van de Vennootschappenwet (art. 147; Van Ryn, *Principes*, II, nr. 985, p. 68; Fredericq, *Traité*,

V, nr. 690, blz. 972).

Het lijkt moeilijk aanvaardbaar dat de wetgever deze wijzigingen zou gewild hebben. Hiervoor is in elk geval nergens in de parlementaire werken enige aanwijzing voor te vinden (noch in de memorie van toelichting, *Gedr.St.Kamer*, 927 (1983-84) nr. 1, noch in het advies van de Raad van State, *Gedr.St.Kamer*, 927 (1983-84) nr. 1 (Bijlage), noch in het kamerverslag, *Gedr.St.Kamer*, 927 (1983-84) nr. 27, noch in de betreffende senaatsverslagen, *Gedr.St.Senaat*, 718 (1983-84), 2/1° en 2/6°).

Het besluit is dus dat ook voor reconversievennootschappen alleen N.V.'s in aanmerking komen voor de emissie van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht. Overigens geldt voor deze laatste ook nog dat het moet gaan om N.V.'s die opgericht worden na 18 augustus 1984.

In het groot ontwerp wordt het eveneens slechts aan N.V.'s toegestaan bevoorrechte aandelen zonder stemrecht uit te geven (art. 71 groot ontwerp).

Het moet opgemerkt worden dat, wanneer in aandelen converteerbare obligaties zijn uitgegeven, de uitgifte van de aandelen zonder stemrecht niet mogelijk is gelet op art. 101quinquies Venn. W., dat bepaalt dat de vennootschap door geen enkele verrichting de voordelen mag vermindere die aan converteerbare obligaties zijn verbonden. Door het toekennen van bijzondere voorrechten aan de non voting shares wordt de winstverdeling aangetast en men zal dus met de uitgifte van deze laatste effecten moeten wachten tot de conversie van deze obligaties in aandelen (idem Frankrijk art. 177-I L.S.C.).

2. Wie kan inschrijven op bevoorrechte aandelen zonder stemrecht?

Voor de staalsector kunnen alleen de dochtermaatschappijen van de N.I.M. waarin de N.I.M. een participatie bezit voor ten minste 50 pct, inschrijven op de hier bedoelde aandelen (art. 2 staal).

In de textielsector is de potentiële inschrijver de Nationale Maatschappij voor de Herstructurering van de Nationale Sectoren (art. 2 textiel; K.B. 17 september 1982, *Stbl.*, 28 september 1982 en M.B. 20 september 1982, *Stbl.*, 22 september 1982 gewijzigd bij M.B. 27 september 1982, *Stbl.*, 9 oktober 1982).

Bij reconversievennootschappen zijn de kandidaat inschrijvers de G.I.M.'s of de N.I.M. (art. 50 Herstelwet).

In het groot ontwerp wordt geen kwaliteitsvereiste aan de inschrijvers gesteld.

3. Tot wanneer kunnen aandelen zonder stemrecht worden uitgegeven?

Voor de textielsector: tot 31 december 1984 (art. 1). Voor de staalsector: tot 31 december 1985 (art. 1). Voor reconversievennootschappen en in het groot ontwerp: onbepaald.

4. Omvang van de emissie

In de textiel- en de staalsector mogen de aandelen zonder stemrecht niet meer dan de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen (art. 5, 1°, textiel en 5, 1°, staal).

Bij reconversievennootschappen is de limiet op 49 pct. van het kapitaal gesteld (art. 56, § 3, 1°, Herstelwet I) en in het groot ontwerp op een derde (art. 71, § 1, 1°, groot ontwerp).

Voor de bijzondere wetgeving wordt de beperking verantwoord door de gedachte dat de Staat geen dominante positie, zij het als louter financieel geïnteresseerde, mag zijn in particuliere ondernemingen (zie art. 75, §§ 3 en 4, W. 5 augustus 1978, *Stbl.*, 17 augustus 1978 en art. 11 textiel en art. 11 staal; De Vroede, *Handboek van Belgisch economisch recht*, p. 517).

Een duidelijke motivering van beperking in het groot ontwerp ontbreekt. Enigszins cryptisch wordt in de memorie van toelichting gezegd dat «de uitgifte van aandelen zonder stemrecht ... niet tot ernstige bezwaren aanleiding gegeven (heeft) in landen waar zulks wordt toegepast, vooral indien ze is beperkt tot een bepaalde verhouding ten opzichte van het maatschappelijk kapitaal» (M.v.T. groot ontwerp, p. 36).

In Frankrijk, waar een beperking tot een vierde van het geplaatste maatschappelijk kapitaal is voorgeschreven, wordt deze beperking verantwoord door erop te wijzen dat anders de beslissingen zouden kunnen worden genomen door een te kleine groep echte aandeelhouders, die dus over een stemrecht zouden beschikken dat in wanverhouding staat tot het deel van het kapitaal dat ze vertegenwoordigen (art. 267, I; C. Jauffret, «Les actions à dividende prioritaire sans droit de vote», *Rev. Soc.*, 1979, 25, inz. 33).

Anderzijds wordt gezegd dat door een plafonnering wordt vermeden dat een overneming door anderen sterk vergemakkelijkt wordt. Immers, wanneer een klein deel van het maatschappelijk kapitaal voldoende is om de controle over de vennootschap te verwerven, kan deze controle tegen een lagere prijs en dus ook door een groter aantal gegadigden (Juglart en Ippolito, *Traité droit commercial*, 1982, II, nr. 634-10, p. 205) verworven worden.

In Duitsland is het plafond de helft van het kapitaal (§ 139, II Akt.G.) en wordt ter verantwoording eveneens gewezen op het gebrek aan evenwicht tussen controlerende en niet controlerende aandeelhouders bij ontbreken van een limiet (Barz, *Grosskommentar*, § 139 Akt.G. ann. 5).

Er moet inderdaad aangenomen worden dat een plafonnering noodzakelijk is. Mocht immers het aantal aandelen zonder stemrecht in verhouding tot het gehele kapitaal onbeperkt zijn, dan zou dit kunnen leiden tot een uitsluiting van alle aandelen met stemrecht en daarmee tot de afschaffing van de algemene vergadering (toelichting bij het Voorontwerp voor een Statuut voor een Europese N.V., Serie Concurrentie 1967, nr. 6, blz. 48).

Zonder dat het met zoveel woorden in de aangehaalde teksten wordt gezegd, dient de berekening van de verhouding te geschieden na de kapitaalverhoging waartoe de uitgifte van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht aanleiding heeft gegeven (Mercandandal en Janin, *Memento pratique des sociétés commerciales*, 1980, nr. 2641).

Bovendien is het niet het gestorte maar wel het geplaatste kapitaal dat in aanmerking moet worden genomen.

5. Aard van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht

In alle voor handen zijnde bepalingen wordt gepreciseerd dat de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, aandelen

zijn die het kapitaal vertegenwoordigen (art. 1 textiel; art. 1 staal; art. 56 Herstelwet; art. 71 groot ontwerp).

In beginsel zijn de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht dus te behandelen als aandelen op twee bijzondere aspecten na, nl. hun voorrecht en het ontbreken van stemrecht (zie evenwel verder aansprakelijkheidsvordering, voorkeurrecht en winstdeling).

Het ontbreken van het stemrecht brengt ook mee dat met de bevoorrechte aandelen geen rekening gehouden dient te worden voor de berekening van het aanwezigheidsquorum ter algemene vergadering, en a fortiori evenmin voor de berekening van de vereiste meerderheid (art. 279, derde lid, groot ontwerp; af te leiden uit art. 7, eerste lid, textiel, art. 7, eerste lid, staal, art. 56, § 4, eerste lid Herstelwet I, a contrario waar bepaald wordt dat, wanneer de bewuste aandelen stemrecht hebben, zij in rekening moeten worden gebracht voor de vaststelling of voldaan is aan de aanwezigheids- en «beslissings»-quorum).

Uit het ontbreken van stemrecht valt echter niet af te leiden dat de non voting shares geen toegang hebben tot de algemene vergadering of niet aan de beraadslaging mogen deelnemen. Integendeel zijn zij als kapitaalaandelen te behandelen en dus hebben zij het recht om toegang te hebben tot de algemene vergadering en om aan de beraadslaging deel te nemen (art. 282 groot ontwerp; Barz, *Grosskommentar*, § 140 Akt. G. Ann. 2).

Hetzelfde geldt voor het recht op antwoord (art. 70ter Venn. W.; Barz, *Grosskommentar*, § 131 Akt. G. ann. 2). Bovendien hebben zij ook het recht een algemene vergadering te laten bijeenroepen (art. 73 Venn. W.), inzonderheid met betrekking tot de ontbinding (met toepassing van art. 103 Venn. W.), in welk geval deze effecten op die algemene vergadering stemrecht hebben (zie verder).

Tevens moet hun een recht tot het instellen van een vordering tot nietigverklaring van besluiten van de algemene vergadering worden toegekend zoals voor andere kapitaalaandelen.

Door het toekennen van bijzondere voorrechten aan de aandelen zonder stemrecht worden deze *de lege lata* als een soort aandelen in de zin van art. 71 Venn. W. beschouwd.

Het moet opgemerkt worden dat art. 71 Venn. W. niets bepaalt over de stemkracht voor de toepassing van deze bepalingen voor de aandelen zonder stemrecht. Daarvoor moet een beroep gedaan worden op art. 74, tweede, derde en vierde lid, Venn. W., zo lijkt het, want anders is de verwijzing naar art. 71 zinloos.

In het groot ontwerp is wel gepreciseerd dat de aandelen zonder stemrecht stemrecht hebben in geval van wijziging van de respectieve rechten van de verschillende soorten van effecten (art. 294 groot ontwerp), maar is evenmin gepreciseerd hoe het stemrecht moet worden berekend in dit geval (vgl. artt. 71 en 279 groot ontwerp waar dit wel bepaald is in het laatste geval).

Informatie

In de bijzondere wetgevingen worden de houders van aandelen zonder stemrecht op het vlak van de informatie met gewone aandeelhouders gelijkgesteld, zij het dan wel dat in reconversievennootschappen gepreciseerd wordt dat dit eveneens geldt voor het recht op loutere inzage (art. 8 textiel; art. 8 staal; art. 56, § 5, Herstelwet I).

Deze bepaling is in werkelijkheid overbodig omdat, zoals gezegd, de aandelen zonder stemrecht in beginsel met kapitaals aandelen met stemrecht gelijkgesteld moeten worden met de uitzonderingen en afwijkingen die in de wet voorkomen.

Voorkeurrecht

In het groot ontwerp wordt uitdrukkelijk bepaald dat de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht een voorkeurrecht hebben om in te schrijven op nieuwe bevoorrechte aandelen zonder stemrecht (art. 279 groot ontwerp).

In de textiel- en staalsector daarentegen is bepaald dat er geen voorkeurrecht bestaat voor deze effecten op nieuwe aandelen met stemrecht, behoudens andersluidende bepalingen in de emissieovereenkomst van de non voting shares (art. 10 textiel; art. 10 staal). Voor reconversievennootschappen is ter zake niets voorzien.

Terecht voert het groot ontwerp een voorkeurrecht binnen categorie in voor de stemrechtloze aandelen en sluit het een voorkeurrecht van deze aandelen uit op kapitaalaandelen met stemrecht. Door het laatste wel toe te staan zou immers indirect het recht verleend worden aan de aandelen zonder stemrecht om te stemmen, wat net niet de bedoeling is (M.v.T. groot ontwerp p. 37; hetzelfde in de toelichting bij het voorontwerp van een Europese N.V., i.c., p. 48).

Dat in de bijzondere wetgevingen geen bijzondere regeling voorkomt wat het voorkeurrecht betreft bij de uitgifte van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, is geen hinder.

Gelet op het kwaliteitsvereiste (zie boven) dat aan de inschrijvers op deze aandelen wordt gesteld, zijn het immers alleen de bestaande houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht die op dergelijke nieuwe effecten kunnen inschrijven. Anderzijds blijft het onlogisch dat de non voting shares een voorkeurrecht kunnen krijgen op aandelen met stemrecht. De nieuwe Vennootschappenwet gaat echter nog verder en stelt dit voorkeurrecht in beginsel verplicht voor alle aandeelhouders ongeacht de soort effecten die uitgegeven worden (art. 34bis. Venn. W.; eveneens in Frankrijk, art. 269 L.S.C., maar toch met de mogelijkheid enkel een voorkeurrecht binnen categorie toe te staan).

In het Duitse recht is het voorkeurrecht niet verbonden aan het feit dat het al dan niet gaat om een uitgifte van aandelen met of zonder stemrecht, maar wordt het voorkeurrecht gekoppeld aan de uitgifte van effecten die gelijke of betere financiële voorwaarden stellen. In dat geval moet daartoe toestemming gegeven worden in algemene vergadering van de aandeelhouders zonder stemrecht. Wordt het voorkeurrecht opgeheven of beperkt door de algemene vergadering, dan krijgen de aandelen zonder stemrecht toch stemrecht (§ 141 Akt. G.; Barz, *Grosskommentar*, ann. 5-13).

Aansprakelijkheidsvordering

In de bijzondere wetten worden de houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht als derden beschouwd voor het instellen van aansprakelijkheidsvorderingen tegen het bestuur en de commissaris(sen). Deze toestand vervalt echter wanneer deze effecten niet zijn terugbetaald binnen vijftien jaar na uitgifte in de textielsector en binnen twintig

jaar na uitgifte in de staalsector voor zover in deze terugbetaling was voorzien (art. 9 textiel; art. 9 staal).

In reconversievennootschappen worden de houders van deze effecten niet langer als derden beschouwd voor de toepassing van de artt. 62, tweede lid, en 65, vijfde lid, Venn. W. wanneer de aandelen zijn overgedragen aan de privé-aandeelhouders of aan derden en wanneer het bevoorrecht dividend niet betaalbaar werd gesteld (art. 56, § 6, Herstelwet I).

In het groot ontwerp komt dit niet voor. Evenwel wordt daarin toegestaan dat de vennootschapsvordering wordt ingesteld door een minderheid (een twintigste van de stemmen van alle effecten of houders van effecten met minimumwaarde van vijf miljoen) van aandeelhouders in naam en voor rekening van de vennootschap. Daarbij worden de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht geacht stemrecht te hebben in evenredigheid met het kapitaal dat zij vertegenwoordigen (art. 110 groot ontwerp).

Het beginsel om de houders van aandelen zonder stemrecht een aansprakelijkheidsvordering tegen het bestuur en commissaris toe te kennen is niet erg te verantwoorden, althans zoals het gesteld wordt in de bijzondere wetteksten. Het argument dat aan de houders van aandelen zonder stemrecht een compensatie moet worden gegeven voor het feit dat zij buiten het beleid, in de ruime zin van het woord, en de controle van de vennootschap blijven, kan niet overtuigen. Immers, zelfs wanneer de aandelen zonder stemrecht toch stemrecht zouden hebben, zouden zij geen gewone meerderheid kunnen geven ter algemene vergadering die moet besluiten over het verlenen van décharge of het instellen van een aansprakelijkheidsvordering, gelet op het plafond van de omvang van de aandelen zonder stemrecht en de stemkrachtbeperking van art. 76 Venn. W., in de onderstelling dat alle aandelen ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijn. Daarbij komt dat de vraag toch moet worden gesteld waarom deze vordering alleen wordt toegekend aan de houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht en niet aan alle minderheidsaandeelhouders die zich *de facto* in dezelfde positie bevinden. Het is overigens merkwaardig vast te stellen dat de houders van aandelen zonder stemrecht slechts in enkele gevallen niet meer als derden worden beschouwd. Voor de textiel- en staalsector is dat, zoals gezegd, zo wanneer de voorziene terugbetaling van deze aandelen niet is gebeurd. In dit geval wordt hun immers stemrecht gegeven.

In reconversievennootschappen geldt hetzelfde na overdracht aangezien de betreffende aandelen dan stemrecht verkrijgen. Deze tegenstelling is dan ook niet logisch te verantwoorden.

Ook de oorspronkelijke houder van de non voting shares verliest de hoedanigheid van derde wanneer het bevoorrecht dividend gedurende elk van de drie opeenvolgende boekjaren niet betaalbaar is gesteld omdat dan stemrecht wordt toegekend.

In de andere gevallen waarin stemrecht wordt toegekend blijft de houder van de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht toch als een derde te beschouwen, hetgeen niet logisch lijkt.

6. Vorm van de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht

A. In de textiel- en de staalsector moeten de bevoorrech-

te aandelen zonder stemrecht een nominale waarde hebben (art. 3 staal; art. 3 textiel), terwijl voor reconversievenootschappen en in het groot ontwerp deze eis niet gesteld wordt zodat het eveneens toegelaten is dat zij een fractiewaarde zouden hebben (artt. 70 en 71, 2°, groot ontwerp).

B. Zowel in de textiel- als in de staalsector moeten de bedoelde effecten op naam zijn en blijven (art. 3 textiel; art. 3 staal).

In de reconversievenootschappen kunnen zij aan toonder worden gesteld wanneer zij afgekocht worden door de privé-aandeelhouders of wanneer zij aan derden worden overgedragen (art. 55, § 3, Herstelwet I en zie verder).

In het groot ontwerp kunnen de effecten zowel op naam als aan toonder uitgegeven worden (art. 71 groot ontwerp).

7. Wijze van inschrijving

In de textiel- en staalsector en in het groot ontwerp kan ingeschreven worden op de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht door een inbreng in natura of een inbreng in geld. Bij reconversievenootschappen is alleen een inbreng in geld toegelaten (art. 52 Herstelwet I; dit houdt verband met het vereiste dat het kapitaal van de reconversievenootschappen moet worden aangewend om bepaalde materiële vaste activa in nieuwe staat aan te schaffen of tot stand te brengen).

8. Wijze van emissie

De modaliteiten aan de uitgifte van de hier bedoelde effecten en van de rechten die eraan verbonden zijn, moeten in een overeenkomst worden vastgelegd tussen emittent en de kandidaat-inschrijver. Deze overeenkomst moet goedgekeurd en medeondertekend worden door de minister van Economische Zaken en de minister van Financiën voor de textielsector (art. 4 textiel; boven 50 miljoen moet ook het bevoegd Ministerieel Comité optreden) en, wat de staalsector betreft, eveneens door de minister van Begroting (art. 4 staal). Voor reconversievenootschappen is geen overheids-toezicht ingebouwd (art. 56, § 2, Herstelwet).

Telkens is bepaald dat de uitgiftemodaliteiten en de rechten toegekend aan de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht eveneens in de statuten van de emitterende vennootschap moet opgenomen worden. Dit is de enige vereiste op dit vlak in het groot ontwerp (art. 71, § 2, groot ontwerp).

9. Bijzondere rechten

A. *Winstdeling*. In de textiel- en de staalsector moeten de non voting shares bij winstuitkering recht geven op een bevoorrecht dividend van ten minste twee procent (vijf procent in het groot ontwerp) van hun nominale waarde (of fractiewaarde in het groot ontwerp) (art. 71, § 1, 2°, groot ontwerp) onverminderd de deelgerechtigdheid in de overwinst die in de emissieovereenkomst c.q. de statuten toegekend kon worden.

Bovendien is het bevoorrecht dividend verhaalbaar. Dit laatste is althans af te leiden uit art. 7, 2, van de respectieve K.B.'s waarin bepaald wordt dat stemrecht wordt toegekend wanneer gedurende drie opeenvolgende boekjaren de bevoorrechte dividenden niet volledig betaalbaar zijn gesteld zulks tot op het ogenblik waarop de achterstallige di-

videnden volledig zijn ingehaald (Schrans, *a.w.*, nr. 8, p. 253). Hetzelfde is uitdrukkelijk bepaald in het groot ontwerp (art. 71, § 1, 2°, groot ontwerp) zonder dat een beperking in de tijd voor de recuperatie van het bevoorrecht dividend, in de statuten kan bepaald worden (R.v.St., groot ontwerp, p. 192; idem Barz, *Grosskommentar*, § 139, Akt. G. Ann. 3; mocht dit wel bepaald worden dan krijgen deze aandelen stemrecht: art. 71, § 1, tweede lid, groot ontwerp).

De afwijking met gewone aandelen is dus dubbel: enerzijds is er een bevoorrecht dividend, maar anderzijds wordt door deze effecten in beginsel, voor zover de statuten niets anders bepalen, niet gedeeld in de resterende winst waarin de gewone aandelen wel delen.

Op te merken is ook dat het preferent dividend beschouwd wordt op de waarde van de aandelen en niet op hun uitgifteprijs. In beginsel wordt het agio dus buiten beschouwing gelaten.

In reconversievenootschappen hebben de non voting shares, niettegenstaande elke hiermee strijdige bepaling in de statuten of beslissing van de algemene vergadering in geval van beschikbare nettowinst, al dan niet uitgekeerd, recht op een bevoorrecht dividend van 2 % van de uitgifteprijs zonder dat dit bevoorrecht dividend meer kan bedragen dan de beschikbare nettowinst (art. 56, § 3, 2°, Herstelwet I), onverminderd de deelgerechtigdheid in de overwinst die de statuten hun kunnen toekennen.

Opmerkelijk hierbij is dat het bevoorrecht dividend eisaar is bij de vaststelling van nettowinst en dat het niet afhankelijk is van een besluit van de algemene vergadering tot winstuitkering (idem Frankrijk, art. 269-2 L.S.C.).

Een besluit tot reservering van de winst van het boekjaar i.p.v. uitkering van het bevoorrecht dividend zou door de houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht kunnen worden aangevochten met het oog op nietigverklaring van het besluit. Dit geldt volgens de memorie van toelichting echter niet voor de zgn. wettelijke reserves van art. 77 (M.v.T., *Gedr.St.Kamer*, 927 (1983-84), nr. 1, blz. 23; idem Voorontwerp Europese N.V., l.c., blz. 18).

Hetzelfde moet aangenomen worden wat de andere reserves betreft waartoe de wet verplicht bv. bij het verwerven van eigen effecten (art. 52bis Venn. W.).

Dat het recht op uitkering ontstaat wanneer beschikbare winst wordt vastgesteld, houdt m.i. ook in dat ook vroeger gevormde reserves voor zover zij voor winstuitkering vatbaar zijn of niet gebonden zijn, in rekening moeten worden genomen om te bepalen of het recht op uitbetaling van het bevoorrechte dividend voor de stemrechtloze aandelen is ontstaan (vgl. Juglart en Ippolito, *Traité du droit commercial*, II, 1982, nr. 634-14, 20; Lamy Soc 1981, nr. 2888, die het voorzichtig achten een clause in de statuten in te lassen die bepaalt wat in de tekst vermeld wordt).

Volgens de memorie van toelichting is het bevoorrecht dividend niet cumulatief of verhaalbaar (M.v.T., *Gedr.St.Kamer*, 927 (1983-84), nr. 1, blz. 23).

Toch bepaalt de wet zelf dat stemrecht wordt toegekend tot en met de algemene vergadering die voldoende nettowinst vaststelt om het bevoorrecht dividend te betalen (art. 56, § 4, 4°, Herstelwet).

Uit deze bepaling lijkt toch wel te volgen dat het bevoorrecht dividend verhaalbaar is (Jauffret-Spinozi, «Les actions à dividende prioritaire sans droit de vote», *Rev.Soc.*,

1979, p. 36; «Presque tous les pays étrangers qui connaissent des actions sans droit de vote prévoient que le dividende sera cumulatif; le plus souvent, comme en France, c'est la loi qui impose ce caractère, si rien n'est dit dans la loi la caractéristique est le plus souvent présumé mais les statuts presque toujours le stipulent expressément.» Ook in Duitsland wordt de verhaalbaarheid van het bevoorrecht dividend (waarvoor geen wettelijk minimum is vastgesteld) als essentieel beschouwd: Barz, *Grosskommentar*, § 139, ann. 2 AktG).

Niets belet het cumulatief karakter van het bevoorrecht dividend door de statuten te laten erkennen.

B. Terugbetaling van de inbreng. Zowel in de textiel-, de staalsector als in de reconversievennootschappen en het groot ontwerp is bepaald dat de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, niettegenstaande elke hiermee strijdige bepaling in de statuten, bevoorrecht zijn op de terugbetaling van de inbreng, onverminderd de deelgerechtigdheid in het saldo bij de vereffening die de statuten hen kunnen toekennen (art. 5, 3°, textiel; art. 5, 3°, staal; art. 56, § 3, 3°, Herstelwet I; art. 71, § 1, 3°, groot ontwerp).

Uitgezonderd in het groot ontwerp is bepaald dat de voorrechten verbonden aan de aandelen zonder stemrecht moeten worden uitgeoefend vóór die van andere aandelen in soortgelijke effecten.

10. Overdracht

In de textielsector kunnen de aandelen slechts in eigendom worden overgedragen na toelating door de minister van Economische Zaken en onder de voorwaarden die aan zijn goedkeuring zijn onderworpen (art. 2 textiel).

In de staalsector en in het groot ontwerp ontbreekt enige wettelijke beperking aan het recht op overdracht.

Bij reconversievennootschappen is de overdracht slechts mogelijk aan privé-aandeelhouders vanaf het vierde kalenderjaar na uitgifte a rato van 10 pct. van de emissie. Gebeurt de afkoop niet, dan kunnen de aandelen aan derden overgedragen worden.

11. Afkoopverplichting

In de textiel- en de staalsector is er geen echte afkoopverplichting. Wel geldt voor deze sectoren dat in de emissieovereenkomst c.q. statuten kan worden bepaald dat de emitterende vennootschap een bepaald gedeelte voor haar winst uittrekt voor de terugbetaling tegen de prijs die de overeenkomst bepaalt van deze effecten die door het lot aangewezen moeten worden. De prijs mag niet minder zijn dan 80 pct. van hun nominale waarde. Daarbij is nog gepreciseerd dat voor de terugbetaling het kapitaal niet mag worden verminderd en dat de terugbetaalde aandelen van onwaarde (zie eveneens art. 52bis, § 1, en art. 128bis, *Gedr. St. Kamer*, nr. 984 (1983-84) 1) gemaakt moeten worden (art. 6 textiel; art. 6 staal).

De modellering van die terugbetaling is merkwaardig. Op het eerste gezicht lijkt het op een aflossing van deze aandelen (zie art. 72ter Venn. W.), omdat de terugbetaling moet gebeuren met winst. Echter afgeloste aandelen blijven kapitaal aandelen terwijl hier deze effecten moeten worden vernietigd.

In werkelijkheid gaat het veeleer om een inkoop door de vennootschap van deze effecten. Hierop dient dus voortaan de loodzware procedure van art. 52bis Venn. W. toegepast te worden.

Het is overigens merkwaardig dat de terugbetaling op basis van 80 % van de nominale waarde kan gebeuren. Niet alleen wordt hiermee het agio buiten beschouwing gelaten, maar wordt ook het voorrecht op terugbetaling van de inbreng nagenoeg volledig ondergraven.

Bij reconversievennootschappen is er wel een afkoopverplichting voor de privé-aandeelhouders, tegen een prijs gelijk aan de uitgifteprijs, met inbreng van het agio. Deze afkoop moet gebeuren vanaf het vierde tot en met het dertiende kalenderjaar volgend op het kalenderjaar van de uitgifte en uiterlijk op 31 december van elk van deze jaren a rato van 10 pct. van de betrokken aandelen per jaar (art. 55 Herstelwet I).

De afkoop door de privé-aandeelhouders heeft tot gevolg dat de aandelen vanaf de inschrijving van de overdracht in het register der aandeelhouders bevoorrechte aandelen met stemrecht worden¹.

Dit is eveneens het geval wanneer deze effecten aan derden worden overgedragen (art. 56, § 4, 3°), wat slechts mogelijk is wanneer de privé-aandeelhouders hun verplichtingen niet nakomen (art. 55, § 2).

Met deze bepaling wordt in elk geval duidelijk gesteld dat de inschrijver gevrijwaard wordt van elke bijdrage in het verlies van de vennootschap en is hiermee derhalve een wettelijke uitzondering gemaakt op art. 1855 B.W. met betrekking tot de vrijstelling van elke bijdrage in het verlies (vgl. Kh. Brussel, 6 januari 1982, *R.P.S.*, 1982, 58, *T.B.H.*, 1982, 538; Ronse, *Algemeen deel vennootschapsrecht*, 1975, p. 151; Parijs, 30 oktober 1976, *Rev. Soc.*, 1977, 695, noot D. Schmidt; Cass. fr., 10 februari 1981, *Rev. Soc.*, 1982, 98, noot P. Merle).

Zo mogelijk nog belangrijker is de vaststelling dat art. 1855 B.W. door dit wettelijk ingrijpen niet langer meer kan worden geacht van openbare orde te zijn, maar wel een bepaling van dwingend recht (Ronse, *De vennootschapswetgeving*, 1973, nr. 142, p. 70).

Wanneer immers een wettelijke uitzondering gemaakt wordt op een regel die geacht wordt van openbare orde te zijn, dan beantwoordt de regel niet meer (eveneens Dabin, «Autonomie de la volonté et lois impératives», *Ann.Dr.Sc.Pol.*, 1939-40, 222) aan het begrip van openbare orde zoals door het Hof van Cassatie omschreven, nl. als een regel die de essentiële belangen van de Staat of van de gemeenschap raakt of die in het privaatrecht de juridische

¹ Onder privé-aandeelhouders moet worden verstaan: de natuurlijke personen of rechtspersonen, de openbare en investeringsmaatschappijen uitgezonderd en uitgezonderd eveneens de rechtspersonen waarin een openbare investeringsmaatschappij rechtstreeks of onrechtstreeks een participatie bezit die 25 procent of meer van het kapitaal vertegenwoordigt of waaraan een stemrecht is verbonden gelijk aan 25 pct. of meer van de stemrechten verbonden aan het totaal aantal uitgegeven aandelen (art. 55, § 1, Herstelwet I), die op het ogenblik van het afsluiten van het reconversiecontract oprichter of aandeelhouder zijn van een reconversievennootschap en partij zijn bij het reconversiecontract (art. 50, 4°, herstelwet I). Het moeten dus niet noodzakelijk alle aandeelhouders zijn die deze afkoopverplichting aangaan.

grondslagen vastlegt waarop de economische of morele orde van de maatschappij rust (Cass., 9 december 1948, *Pas.*, 1948, I, 699).

12. Toch stemrecht

A. Zoals reeds opgemerkt verkrijgen de aandelen zonder stemrecht toch stemrecht in de buitengewone algemene vergaderingen die beraadslagen en beslissen over de wijziging van de respectieve rechten van de verschillende soorten van effecten (art. 71 Venn. W.)

B. Eveneens wordt stemrecht toegekend wanneer in de staal- of textielsector de non voting shares meer dan de helft van het kapitaal en in de reconversievennootschappen meer dan 49 % en in het groot ontwerp meer dan een derde vertegenwoordigen (art. 7, 1°, textiel; art. 7, 1°, staal; art. 56, § 4, 1°, *Herstelwet I*; art. 71, § 1, tweede lid, groot ontwerp).

Dit stemrecht geldt voor alle bevoorrechte aandelen zonder stemrecht en niet alleen voor die welke zijn uitgegeven na overschrijding van de gestelde drempel (advies R.v.St., groot ontwerp, p. 193).

C. Hetzelfde geldt eveneens wanneer de bijzondere voorrechten niet of niet meer verbonden zijn aan deze effecten (art. 7, 1°, textiel; art. 7, 1°, staal; art. 56, § 4, 1°, *Herstelwet I*; art. 71, § 1, tweede lid, groot ontwerp).

Zoals de Raad van State terecht opmerkt, mag het stemrecht slechts toegekend worden aan die aandelen zonder stemrecht waaraan niet de of een van de wettelijke voorrechten zijn toegekend, terwijl de aandelen zonder stemrecht die bij een vroegere emissie zijn uitgegeven geen stemrecht verkrijgen (advies R.v.St., groot ontwerp, p. 193).

D. Tevens hebben deze effecten stemrecht wanneer het gaat om een kapitaalvermindering, een doelwijziging, de ontbinding en een omzetting in een andere rechtsvorm. Voor de textiel- en staalsector geldt dit eveneens in geval van uitgifte van obligaties. In het groot ontwerp is dit enkel zo bij fusie en omzetting (artt. 344 en 352 groot ontwerp).

E. In de textiel- en de staalsector wordt stemrecht toegekend wanneer het bevoorrecht dividend gedurende drie (twee in het groot ontwerp) opeenvolgende boekjaren niet betaalbaar werd gesteld. Het stemrecht vervalt echter opnieuw wanneer alle achterstallen worden betaald (art. 7, 2°, textiel; art. 7, 2°, staal; art. 279 groot ontwerp).

Bij reconversievennootschappen wordt stemrecht toegekend wanneer om reden van onvoldoende nettowinst het bevoorrecht dividend niet volledig betaalbaar is gesteld gedurende elk van de drie opeenvolgende boekjaren zulks tot en met de algemene vergadering die voldoende nettowinst vaststelt om het bevoorrecht dividend te betalen (art. 56, § 4, 4°, *Herstelwet I*).

Het verschil tussen beide regels is dat het in het eerste systeem voor de toekenning van stemrecht onbelangrijk is om welke reden dan ook het bevoorrecht dividend met de achterstallen niet werd betaald. Bij reconversievennootschappen daarentegen wordt slechts stemrecht toegekend wanneer de vennootschap niet kon betalen om reden van onvoldoende nettowinst. Wanneer echter de vennootschap

niet wil betalen en haar nettowinst reserveert, dan is er geen stemrecht maar kan dit besluit aangevochten worden. Dit laatste is niet erg logisch aangezien het bevoorrecht dividend ontstaat, niet vanaf de betaalbaarstelling, maar vanaf het ogenblik dat nettowinst wordt vastgesteld.

Het ware dus wenselijk de beperking om reden van onvoldoende nettowinst te schrappen en/of te vervangen door de woorden «om welke reden ook».

F. Stemrecht wordt eveneens toegekend wanneer de inbreng voor ten minste 80 pct. niet is terugbetaald door de emitterende vennootschap binnen vijftien jaar na uitgifte in de textielsector en binnen twintig jaar na uitgifte in de staalsector (art. 7, 4°, textiel; art. 7, 4°, staal) voor zover die terugbetaling voorzien was bij de uitgifte in de overeenkomst c.q. statuten (art. 6 textiel; art. 6 staal).

Bij reconversievennootschappen wordt stemrecht toegekend na verloop van het vierde kalenderjaar volgend op het kalenderjaar van de uitgifte waarvan de afkoop door de privé-aandeelhouders tegen uitgifteprijs niet is gebeurd of wanneer ze wel is gebeurd vanaf de dagtekening in het aandeelhoudersregister van de overdracht (art. 56, § 4, 3°, *Herstelwet I*).

Het is merkwaardig dat de afkoopverplichting bestaat *vanaf* het vierde kalenderjaar na uitgifte terwijl het stemrecht slechts wordt toegekend *na verloop* van het vierde kalenderjaar (art. 55, § 1, *Herstelwet I*).

Het kan nog opgemerkt worden dat ook wanneer de aandelen zonder stemrecht stemrecht krijgen, de bijzondere rechten inzake bevoorrecht dividend en terugbetaling van de inbreng blijven bestaan.

Een alternatief de lege lata

Het komt mij voor dat enigszins al te gemakkelijk wordt gesteld dat aandelen zonder stemrecht in het huidige Belgische recht niet voorkomen. Zeker is vanzelfsprekend dat deze aandelen niet onderworpen zijn aan een specifieke wettelijke reglementering die algemeen geldend is. Tot hier toe is er enkel een reglementering voor bepaalde sectoren. Het is eveneens evident dat kapitaalaandelen zonder stemrecht in een N.V. zoals geregeld in de bijzondere wetgeving niet door N.V.'s onder het huidige recht kunnen worden uitgegeven, gelet op art. 74 Venn. W. dat het stemrecht als een essentieel bestanddeel van een kapitaalaandeel beschouwt.

Niettegenstaande het voorgaande komt het mij voor dat ook onder het nu geldende recht effecten gecreëerd kunnen worden die sterk verwant zijn aan de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht waarop de regels die als algemene noemer uit de verschillende hier besproken teksten kunnen worden toegepast.

Art. 41 Venn. W. bepaalt immers dat in een N.V. naast de kapitaalaandelen nog andere effecten kunnen worden gecreëerd waarvan de statuten de rechten bepalen.

Aldus is het perfect mogelijk dat een inbreng wordt gedaan die onbeschikbaar wordt gesteld en waaraan aandelen buiten kapitaal worden toegekend met bijzondere rechten zoals bv. een preferente dividendaanspraak of een bijzondere aanspraak bij verdeling van het liquidatiesaldo (vgl. Zwitserland, Bauer A., *Partizipationsscheine im Schweizer Aktienrecht im Vergleich zum deutschen Aktienrecht*, Zu-

rich 1975, p. 156; Duitsland, Vollmer L., «Der Generenschein — ein Instrument für mittelständische Unternehmen zur Eigenkapitalbeschaffung an der Börse», *Z.G.R.*, 1983, 445 e.v., inz. 451 e.v. Opgemerkt kan nog worden dat aan aandelen buiten kapitaal geen voorkeurrecht kan worden toegekend: verslag Verhaegen, *Gedr. St. Kamer*, 210 (1981-1982) nr. 9, p. 32).

Hierbij kan nog genoteerd worden dat deze effecten wel stemrecht verkrijgen wanneer de algemene vergadering een besluit wil nemen waardoor de specifieke rechten die aan deze effecten toekomen, gewijzigd worden (art. 71 Venn. W.).

Met het voorgaande is niet gezegd dat het aangeboden alternatief een wettelijke regeling van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht niet wenselijk zou maken. Het lijkt immers zo dat de aandelen buiten kapitaal maar in zeer uitzonderlijke gevallen stemrecht kunnen krijgen, terwijl dit toch wel genuanceerder wordt geregeld in de verschillende voorhanden zijnde teksten.

Wel komt het mij voor dat een voor alle N.V.'s geldende regeling meer opportuun is dan een voor enkele economische sectoren geldende bijzondere wetgeving.

B. VAN BRUYSTEGEM

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 2 FEBRUARI 1984

Voorzitter-rapporteur: de h. Janssens

Advocaat-generaal: de h. Velu

Advocaat: mr. Bayart

Pacht — Opzegging — Medeëigenaar.

Een opzegging gegeven voor persoonlijke exploitatie ten behoeve van een medeëigenaar, die het is geworden voor een deel van de goederen door legaat en later voor een ander deel door een schenking onder de levenden, voldoet aan het vereiste van artikel 7, 1°, tweede lid, van de Pachtwet

R. t/R. e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 8 september 1982 in hoger beroep door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leper gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van artikel 7, meer bepaald 1°, tweede lid, van de regels betreffende de pacht in het bijzonder, in het Burgerlijk Wetboek ingelast bij artikel 1 van de wet van 4 november 1969 tot wijziging van de pachtwetgeving en van de wetgeving betreffende het recht van voorkoop ten gunste van huurders van landeigendommen,

doordat het bestreden vonnis, na geconstateerd te hebben, dat de verweerders onverdeelde medeëigenaars waren van het aan eiser verpachte goed, waarvoor zij bij aangetekend schrijven van 23 februari 1980 opzegging van pacht aan eiser hadden aangezegd tegen 30 september 1983, zulks op grond van artikel 7, 1°, van de Pachtwet en meer bepaald om reden van eigen gebruik door tweede verweerder, dat gezegde verweerder medeëigenaar was geworden van het litigieuze goed eerst door legaat en later, voor een ander onverdeeld deel in hetzelfde goed, door schenking onder de levenden, zonder nochtans, aldus over minstens de onverdeelde helft te beschikken — de vordering van de verweerders gegrond verklaart, welke ertoe strekte de gegeven opzegging van pacht geldig te doen verklaren en eiser te doen

veroordelen om het verpachte goed tijdig te ontruimen; het bestreden vonnis zijn beslissing laat stoelen op de beschouwing, dat tweede verweerder een deel van zijn onverdeeld aandeel door legaat had verkregen, en aldus het voordeel had verworven bepaald in artikel 7, 1°, tweede lid, van de Pachtwet, en dat hij dat voordeel niet had verloren door later andere onverdeelde medeëigendomsrechten te verwerven, daar dit erop zou neerkomen aan de bepalingen van artikel 7, 1°, tweede lid, bijkomende voorwaarden toe te voegen,

terwijl artikel 7, 1°, tweede lid, van de Pachtwet bepaalt dat, ingeval het pachtgoed medeëigendom is of wordt van verscheidene personen, aan de pachtvereenkomst slechts een einde kan worden gemaakt voor persoonlijke exploitatie ten behoeve van een medeëigenaar, zijn echtgenoot, zijn kinderen, aangenomen kinderen of die van zijn echtgenoot, voor zover die medeëigenaar ten minste de onverdeelde helft van het pachtgoed bezit of zijn deel heeft verkregen door erfopvolging of legaat; zodat niet eiser, maar het bestreden vonnis aan die gezegde wettelijke bepaling een mogelijke toepasselijkheidsvoorwaarde voegt, door te beslissen dat het ook volstaat dat de medeëigenaar een deel van zijn deel door erfopvolging of legaat zou hebben verkregen, en aldus gezegde wettelijke bepaling schendt:

Overwegende dat de opzegging werd gegeven voor persoonlijke exploitatie ten behoeve van een medeëigenaar, tweede verweerder;

Overwegende dat uit het bestreden vonnis blijkt dat tweede verweerder medeëigenaar is geworden, voor een deel van de onderwerpelijke goederen, door legaat en later voor een ander deel, door een schenking onder de levenden;

Dat tweede verweerder aldus voldoet aan het vereiste van artikel 7, 1°, tweede lid, van de Pachtwet, nu hij zijn eerste deel door legaat heeft verkregen;

Dat daaraan niets afdoet het feit dat tweede verweerder nog een ander deel heeft bekomen op een andere wijze dan door erfopvolging of legaat, meer bepaald door een schenking onder de levenden;

Dat het middel faalt naar recht;

(...)

HOF VAN CASSATIE**3e KAMER — 6 FEBRUARI 1984**

Voorzitter : de h. Delva

Raadsheer-rapporteur : de h. Vervloet

Eerste advocaat-generaal : de h. Duchatelet

Advocaten : mrs. Draps en De Bruyn

Burgerlijke rechtspleging — Berechting van de zaak — Mededeling aan het openbaar ministerie — Geschillen van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank — Excepties van nietigheid — Vonnissen en arresten.

De vorderingen tot betaling van het loon voor wettelijke feestdagen en van de lonen en premies overeenkomstig de minimumloonschalen zijn geschillen van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, die aan het openbaar ministerie moeten worden meegedeeld.

De artikelen 860 tot 864 Ger. W. zijn slechts toepasselijk op de vormen en proceshandelingen en niet op de vonnissen en arresten, buiten de ten deze niet dienende gevallen die uitdrukkelijk in deze bepalingen worden omschreven.

C. e.a. t/ G.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 september 1982 door het Arbeidshof te Luik gewezen ;

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 578, 7°, 764, 12°, 780, 1° en 4°, en 1138, 5°, van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het arrest dat beslist, enerzijds, dat verweerders vordering tot betaling van het loon voor de feestdagen niet verjaard is, op grond dat de werkgever wegens het blijvend verzuim dat loon te betalen een voortdurend misdrijf begaat en, anderzijds, bij de vaststelling van de door verweerder gevorderde achterstallige lonen en eindejaarspremies, beslist dat de collectieve arbeidsovereenkomsten gesloten in het Aanvullend Nationaal Paritair Comité voor de bedienden toepasselijk zijn, is uitgesproken zonder dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat de zaak aan het openbaar ministerie is medegedeeld en zonder dat het arrest de naam van de magistraat die zijn advies heeft gegeven, en de vermelding van dat advies bevat,

(...)

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door verweerder tegen het middel opgeworpen en hieruit afgeleid dat het middel niet ontvankelijk is, nu met toepassing van artikel 864 van het Gerechtelijk Wetboek de aangevoerde nietigheden gedekt zijn :

Overwegende dat het arrest, dat met name vaststelt dat het niet-betalen van het loon voor de wettelijke feestdagen een misdrijf is en dat verweerder zijn rechtsovereenkomstig daaraan op grondt, de vorderingen tot betaling van het loon voor de wettelijke feestdagen, van het minimumloon en de eindejaarspremies vastgesteld in de toepasselijke collectieve ar-

beidsovereenkomsten, en van het vakantiegeld bij de beëindiging van de overeenkomst verschuldigd op de niet betaalde lonen, in beginsel gegrond verklaart, en een deskundige aanstelt om de uit dien hoofde aan verweerder verschuldigde bedragen vast te stellen ;

Overwegende dat, krachtens artikel 764, 12°, van het Gerechtelijk Wetboek, onder meer de in artikel 578, 7°, van dat wetboek bepaalde vorderingen op straffe van nietigheid aan het openbaar ministerie worden medegedeeld ; dat, ingevolge artikel 780, 1° en 4°, van genoemd wetboek, het vonnis op straffe van nietigheid de naam van de magistraat van het openbaar ministerie die zijn advies heeft gegeven, en de vermelding van dat advies bevat ;

Overwegende dat de voormelde vorderingen geschillen van burgerlijke aard zijn die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank in de zin van artikel 578, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek ;

Overwegende dat derhalve de artikelen 764, 12°, en 780, 1° en 4°, van genoemd wetboek van toepassing waren ; dat het verzuim van de vormen en vermeldingen vastgesteld in die bepalingen de nietigheid van het arrest meebrengt zonder dat die nietigheid overeenkomstig artikel 864 van hetzelfde wetboek kan worden gedekt ;

Overwegende dat de artikelen 860 tot 864 van het Gerechtelijk Wetboek immers enkel toepasselijk zijn op de vormen en proceshandelingen en niet op de vonnissen en arresten, buiten de ten deze niet dienende gevallen die uitdrukkelijk in deze bepalingen worden omschreven ;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen ;

Over het middel zelf :

Overwegende dat het arrest ten deze noch de naam van de magistraat van het openbaar ministerie die zijn advies zou hebben gegeven, noch de vermelding van dat advies bevat ; dat uit geen enkel stuk waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat het openbaar ministerie zijn advies heeft gegeven ;

Dat het arrest aldus de artikelen 764, 12°, en 780, 1° en 4°, van het Gerechtelijk Wetboek schendt ;

Dat het middel gegrond is ;

(...)

NOOT—Op 6 februari 1984 vernietigde het Hof van Cassatie wegens schending van dezelfde wetsbepalingen het arrest, op 1 oktober 1981 door het Arbeidshof te Brussel gewezen in de zaak K.t/M. Het betrof vorderingen tot betaling van achterstallige lonen en achterstallig vakantiegeld voor bedienden. Deze arresten werden reeds uitvoerig besproken : Demez, G., «La sanction de la non-communication au ministère public des demandes visées à l'article 578, 7°, du Code judiciaire», *J.T.T.*, 1984, 105-108.

HOF VAN CASSATIE**2e KAMER — 29 FEBRUARI 1984**

Voorzitter : de h. Stranard

Raadsheer-rapporteur : de h. Resteau

Advocaat-generaal : mevr. Liekendaal

Advocaat : mr. Draps

Valsheid in geschrifte — Gebruik van valse stukken — Verjaring.

De mogelijkheid om van een vals stuk gebruik te maken heeft niet de verlenging van het opmaken van dat valse stuk tot gevolg.

De C.

Gelet op het bestreden arrest, op 5 oktober 1983 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de voormalige artikelen 342, 347, 348 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, en van de artikelen 21 tot 28, inzonderheid 25, eerste lid, van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering,

doordat het arrest, dat uitspraak moest doen over het aan eiser ten laste gelegde feit dat hij tussen 30 mei 1977 en 27 juli 1979 valsheid in geschrifte heeft gepleegd of van valse stukken gebruik heeft gemaakt, met het oogmerk de belasting te ontduiken of een derde daaraan te doen ontsnappen, ten deze dat hij in de op 31 mei 1977 opgemaakte akte van overdracht van het café «Le Mazarin» een lagere dan de werkelijke prijs heeft vermeld of heeft doen vermelden, beslist dat de partijen, door in de akte van overdracht de werkelijk betaalde prijs te hebben willen verzwijgen, een strafrechtelijke valsheid hebben gepleegd, op grond dat eiser door een gedeelte van de meerwaarde die de handelszaak voor hem had opgebracht niet te vermelden, de Staat kon benadelen door een gedeelte van de inkomstenbelasting te ontduiken, waarna het arrest beslist dat de telastlegging moest worden beperkt tot het opmaken van het valse stuk op grond dat «het dossier geen enkel gegeven bevat dat de vaststelling van het beroepen vonnis staft volgens welke het gebruik van dat valse stuk 'heeft voortgeduurd tot 26 juli 1979' en dat al evenmin gebleken is dat op enigerlei wijze gebruik is gemaakt van het van valsheid betichte geschrift», maar dat de strafvordering niet was verjaard, nu ze was gestuit door de beschikking van verwijzing van 26 januari 1981, op grond «dat de mogelijkheid om van dat stuk gebruik te maken is blijven bestaan gedurende de gehele periode waarbinnen de belasting op die meerwaarde eisbaar bleef, dat is minstens tot 30 mei 1982, zodat het opmaken van het valse stuk eveneens strafbaar bleef tot die datum», en bijgevolg eiser veroordeelt wegens het aldus beperkte misdrijf,

terwijl valsheid in geschrifte die wordt gepleegd met het oogmerk de belasting te ontduiken of een derde daaraan te doen ontsnappen, een ogenblikkelijk misdrijf is; noch het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, noch enige andere bijzondere wet voor dat misdrijf afwijkt van de in de artikelen 21 en volgende van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering vervatte regels inzake verjaring van de strafvordering; derhalve de verjaring van de strafvordering, die was beginnen te lopen vanaf de dag waarop het valse stuk was opgemaakt, namelijk 31 mei 1977, bij ontstentenis van enige grond van schorsing, definitief verkregen was op de dag van de uitspraak van het arrest, aangezien meer dan zes jaar verlopen waren tussen het ten laste gelegde feit en de veroordeling:

Overwegende dat het arrest eiser tot een gevangenisstraf van drie maanden met uitstel gedurende drie jaar en tot een geldboete van 15.000 frank of een vervangende gevangenisstraf van twee maanden veroordeelt, ter zake dat hij met overtreding van de voormalige artikelen 342, 347 en 348 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, valsheid in geschrifte heeft gepleegd met het oogmerk de belasting te ontduiken of een derde daaraan te doen ontsnappen, ten deze dat hij in de op 31 mei 1977 tussen eiser enerzijds en Jean M. en Michèle F. anderzijds opgemaakte akte van overdracht van het café «Le Mazarin» heeft vermeld of heeft doen vermelden dat de prijs van de overdracht 1.210.000 frank bedroeg terwijl het in werkelijkheid 2.500.000 frank was; dat het de veroordeling van eiser grondt op de overweging dat, ook al is geen enkel gebruik van het valse stuk bewezen, de mogelijkheid daartoe toch is blijven bestaan tot 30 mei 1982;

Overwegende dat de mogelijkheid om van een vals stuk gebruik te maken niet de verlenging tot gevolg heeft van het opmaken van dat valse stuk, welk misdrijf blijkens de vaststelling van het arrest gepleegd werd op 31 mei 1977;

Overwegende dat het arrest correctionele straffen uitspreekt tegen eiser; dat geen enkel artikel van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen een bijzondere bepaling bevat betreffende de verjaring van de strafvordering;

Overwegende dat op de dag van het arrest meer dan zes jaar waren verstreken sedert de dag waarop het misdrijf was gepleegd, namelijk 31 mei 1977; dat derhalve, bij ontstentenis van enige grond tot schorsing van de verjaring deze verjaring op de dag van het arrest was verworven;

Dat het middel gegrond is;

Overwegende dat het arrest dat de verjaring van de strafvordering had moeten vaststellen, eiser niet wettig hoofdelijk met een medebeklaagde kon veroordelen in een derde van de kosten van beide instanties; dat het gedeelte van die kosten dat verband houdt met de tegen eiser bewezen verklaarde en verjaarde telastlegging ten laste van de Staat diende te worden gelaten;

Om die redenen, ongeacht het tweede middel dat geen ruimere cassatie of cassatie zonder verwijzing tot gevolg kan hebben, vernietigt het bestreden arrest, in zoverre het eiser veroordeelt op de tegen hem ingestelde strafvordering en hem in kosten van die rechtsvordering verwijst; beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van het gedeeltelijk vernietigde arrest; laat de kosten ten laste van de Staat; verwijst de zaak, doch enkel wat de beslissing over de aan eiser ten laste gelegde kosten van de strafvordering betreft, naar het Hof van Beroep te Luik.

NOOT—Gebruik van valse stukken in het fiscaal strafrecht

1. Wie zich schuldig maakt aan prijsbewimpeling, pleegt ongetwijfeld valsheid in geschrifte, maar de verzwijging van de werkelijke prijs is niet zonder meer gelijk te stellen met ontduiking van inkomstenbelastingen. Immers de mogelijkheid of zelfs het vermoeden dat er belastingen ontdoken zullen worden, levert nog niet het bewijs van het fiscaal misdrijf, m.a.w. van het gebruik van valse akte van overdracht.

Evenmin is de mogelijkheid dat gebruik zal worden gemaakt van de valse akte tijdens de periode waarbinnen de

belasting op de meerwaarde van het onroerend goed kan worden geheven, een gebruik van een vals stuk. Het ter beschikking hebben van een vals stuk is geen gebruik.

2. Wanneer na verloop van de normale verjaringstermijn gebruik wordt gemaakt van het valse stuk of van de valse akte, lijdt het geen twijfel dat de malafide gebruiker ervan onder de toepassing van de artt. 213 en 214 van het Strafwetboek valt, hetzij onder de artt. 339 en 340 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen.

Maar de vervalser zelf kan niet meer worden vervolgd onder voorwendsel dat het beoogde doel niet geheel werd bereikt of dat het oorspronkelijk feit, te zijnen voordele en zonder dat hij er zich tegen verzet heeft, het nuttig uitwissel heeft dat hij ervan verwachtte (cf. Cass., 14 september 1959, A.C., 1960, 36; Cass., 11 januari 1960, A.C., 1960, 412).

3. De theorie van het Hof van Cassatie die hierop neerkomt dat de valsheid voortduurt, zelfs zonder nieuw feit van de vervaardiger van het valse stuk en zonder hernieuwde tussenkomst van zijnentwege, zolang het beoogde doel niet is bereikt en zolang de valsheid enig nuttig uitwissel heeft, lijkt in de praktijk moeilijk verdedigbaar.

Met dezelfde redenering kan men dan een dief bestraffen zolang hij het genot heeft van de gestolen zaak, of de heler zolang hij in het bezit is van de buit, of de bankbreukige zolang hij de ontdragen activa onder zich heeft. Van verjaring van de strafvordering kan dan geen sprake meer zijn, zolang de dief, de heler, de oplichter of de bankbreukige nog enig voordeel haalt uit het misdrijf dat hij gepleegd heeft...

Réfléchir, c'est nier ce que l'on croit...

A. Vandeplas

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 1 MAART 1984

Voorzitter-rapporteur: de h. Janssens

Advocaat-generaal: de h. Piret

Advocaten: mrs. Houtekier en Bützler

Erfdienstbaarheden — Uitweg — Bestemming van het goed.

Wanneer de gevraagde uitweg groot nadeel zou berokkenen aan het lijdend erf en een ongewone meerwaarde zou verschaffen aan het heersend erf, kunnen deze feitelijke gegevens mede door de rechter in acht genomen worden om te beoordelen of het beoogde gebruik normaal is. De rechtbank schendt art. 682, § 1, B.W. niet door te oordelen dat het normaal gebruik van de onderwerpelijke goederen geen toegang met auto's vereist, nu het gaat om uiterst kleine woningen, de bestaande voetweg naar de straat 200 meter lang is, zodat «een grondinname groter dan de oppervlakte van het heersend erf» vereist zou zijn, geen garage noch confort voorhanden is en de aankoop zeer goedkoop werd gedaan.

V. e.a. t/ O.C.M.W. van L. e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 30 maart 1982 door de

Rechtbank van Eerste Aanleg te Kortrijk in hoger beroep gewezen;

(...)

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek, als gewijzigd bij de wet van 1 maart 1978, en 2 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn,

doordat het bestreden vonnis de oorspronkelijke verdeling van de eisers die eigenaars zijn te M. van vier kleine landelijke woningen aan de Veldstraat nrs. 82, 84, 86 en 88, tot het verkrijgen van een uitweg wegens ingeslotenheid als ongegrond afwijst op deze gronden: de rechtbank stelt vast dat minstens één huis verbouwd werd en beaamt de opmerking van de verweerders dat de gevoerde procedure hoofdzakelijk tot doel heeft voor vier uiterst kleine woningen (waarvan er oorspronkelijk twee waren) privé-wagens te laten oprijden op de verkregen of aangekochte erven; de normale exploitatie van de erven van de eisers vereist geenszins dat zij met hun wagens in hun huizen zouden kunnen toetreden; in geval van absolute noodzaak zoals ziekte zal een ziekenwagen zonder veel moeite de hofplaats bereiken; het feit dat geen gas- of waterleiding aanwezig is, staat buiten het onderhavige geding; men kan er niet ernstig aan denken, met een ruime toegang voor deze oude woningen — uiterst goedkoop verworven — te verlenen, tevens een meerwaarde eraan te verlenen ten nadele van de omliggende landbouwers die er hun broodwinning uitoefenen; het is geenszins de bedoeling van artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek dat uiterst kleine oude woningen, niet voorzien van enig modern comfort, zonder garages, door stedelingen aangekocht, plots over een uitweg van 3,50 m zouden beschikken; het nieuw artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek staat de rechter niet toe de economie van bestaande ouderwetse toestanden te veranderen, des te meer daar de eisers, toen zij hun erven kochten of verkregen, wisten waar die goederen gelegen waren en voldoende ingelicht waren nopens de oorspronkelijke aanwending van deze huisjes; de eisers dienen verder gebruik te maken van de bestaande toestand die geenszins wijst op insluiting gelet op het karakter van de gebouwen,

terwijl, eerste onderdeel, de beslissing van het bestreden vonnis, volgens welke de normale exploitatie van de erven van de eisers geen uitweg van 3,50 meter vereist om met hun wagens naar hun huizen te rijden omdat het gaat om zeer kleine en oude woningen, uiterst goedkoop door stedelingen verworven, zonder comfort of garage, een miskenning is van het door artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek bepaald wettelijk criterium voor de ingeslotenheid van het erf en het toekennen van een uitweg, namelijk het normale gebruik van de eigendom van de eisers naar zijn bestemming; immers het feit dat de eisers stedelingen zijn, die uiterst goedkoop de erven verworven hebben, geenszins inhoudt dat de eisers als stedelingen aan die vroegere landhuisjes geen ander normaal gebruik en bestemming zouden kunnen geven, en het feit dat de woningen geen garage hebben, niet inhoudt dat de normale exploitatie van de erven die, hoewel klein, dienen als woningen, niet zou betekenen dat zij door de eisers met de wagen bereikt worden rekening houdend met hun bestemming en het algemeen gebruik van de wagen (schending van artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek);

tweede onderdeel, de beslissing van het bestreden vonnis, dat de uitweg weigert op grond dat aan de door de eisers zeer goedkoop aangekochte erven een meerwaarde zou worden verleend ten nadele van de omliggende landbouwers die er hun broodwinning uitoefenen, de door artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek bepaalde criteria mis kent; immers deze bepaling niet inhoudt dat de uitweg voor de ingesloten erven van de eisers geweigerd kan worden wegens nadelen veroorzaakt aan de lijdende erven der landbouwers; deze nadelen trouwens vergoed worden; zelfs indien artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek zou toestaan met deze nadelen der lijdende erven rekening te houden, het bestreden vonnis deze nadelen niet wettig kan beoordelen rekening houdend met het feit dat de eisers deze huizen zeer goedkoop gekocht hadden en door de uitweg aan hun goederen een buitengewone meerwaarde zou worden gegeven; immers het feit dat de voordelen voor het heersend erf groot zouden zijn niet het nadeel van het lijdend erf kan vergroten (schending van artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek);

derde onderdeel, de verwerende partij het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn van L., die een alternatief voorstel gedaan heeft voor de uitweg, geen landbouwer is, zodat het door het bestreden vonnis voor de erven der landbouwers vermelde nadeel in geen geval op deze verweerster toepasselijk is (schending van de artikelen 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek en 2 van de wet van 8 juli 1976);

vierde onderdeel, artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek wel toestaat de economie van bestaande ouderwetse toestanden te veranderen wanneer de eisers zonder willekeur de bestemming van hun heersend erf wijzigen en aan nieuwe toestanden aanpassen, en zulks ongeacht het feit dat de eisers, toen zij hun erven kochten of verkregen, wisten waar die goederen gelegen waren en de oorspronkelijke aanwending der huisjes kenden; het wettelijk criterium bestaat in het normaal gebruik der huisjes en erven, volgens de bestemming eraan door de eisers zonder willekeur gegeven, en dientengevolge oude toestanden veranderd kunnen worden en de eigenaars van oude, goedkoop gekochte huisjes ook hun erven normaal exploiteren wanneer ze deze met een wagen willen bereiken volgens de huidige bestemming van de woongelegenheden (schending van artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek):

Wat het eerste, tweede en vierde onderdeel betreft:

Overwegende dat de rechtbank niet oordeelt dat artikel 682, § 1, van het Burgerlijk Wetboek geen toepassing krijgt omdat de eisers stedelingen zijn, maar erop wijst dat het door de eisers nagestreefde niet normale gebruik te wijten is aan de omstandigheid dat het stedelingen zijn die de huisjes gekocht hebben;

Overwegende dat, zo de gevraagde uitweg groot nadeel zou berokkenen aan het lijdend erf en een ongewone meerwaarde zou verschaffen aan het heersend erf, deze feitelijke gegevens door de rechter mede in acht genomen kunnen worden om te beoordelen of het beoogde gebruik normaal is;

Overwegende dat de rechtbank artikel 682, § 1, niet schendt door te oordelen dat het normaal gebruik van de onderwerpelijke goederen geen toegang met auto's vereist, nu het gaat om uiterst kleine woningen, de bestaande voet-

weg naar de straat tweehonderd meter lang is, zodat «een grondinname groter dan de oppervlakte van het heersend erf» vereist zou zijn, geen garage noch comfort voorhanden is, de aankoop zeer goedkoop werd gedaan;

Dat de onderdelen niet kunnen worden aangenomen;

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat de rechtbank bedoelt dat de lijdende erven door landbouwers geëxploiteerd worden, onverschillig of de eigenaars al dan niet zelf landbouwers zijn;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 1 MAART 1984

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Caenepeel

Advocaat-generaal: de h. Ballet

Advocaten: mrs. Bützler en van Hecke

Reiscontract — Art. 17 C.C.V. — Draagwijdte.

Een contract dat door een reisbemiddelaar is gesloten met een reisorganisator, wordt krachtens art. 17 C.C.V. geacht gesloten te zijn door de reiziger, maar zulks heeft niet tot doel uit te sluiten dat de reisorganisator, krachtens andere bepalingen van de nationale wetgeving, van de reisbemiddelaar betaling kan vorderen van de door deze laatste bestelde reizen.

C. t/ N.V. W.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 december 1982 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 17 van de Internationale Overeenkomst betreffende het Reiscontract (C.C.V.) opgemaakt te Brussel op 23 april 1970 en goedgekeurd bij de wet van 30 maart 1973, voor zoveel nodig, van artikel 1 van deze wet, 1983 (lees: 1993) en 1998 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest oordeelt dat het door eiser subsidiair aangevoerde verweermiddel, naar luid waarvan hij, als lasthebber van zijn cliënt, de ondertussen gefailleerde A., niet persoonlijk is verbonden, als ongegrond verwerpt op grond: «dat de specifieke regeling van het C.C.V.-Verdrag van 23 april 1970, slechts betrekking heeft op de rechten van de reizigers, doch de respectieve verhoudingen van reisbemiddelaar en reisorganisator onaangeroerd laat; dat ook al is de reisorganisator rechtstreeks ten aanzien van de reizigers gebonden een bepaalde dienst te leveren (artikel 17), dit niet belet dat de reisbemiddelaar ten aanzien van de reisorganisator verantwoordelijk blijft voor het betalen van de prijs»;

terwijl, luidens artikel 17 van de Internationale Overeenkomst betreffende het Reiscontract (C.C.V.), elk contract door de reisbemiddelaar gesloten met de reisorganisator of met personen die afzonderlijke prestaties verstrekken, geacht wordt gesloten te zijn door de reiziger, waaruit volgt dat de reisbemiddelaar — zoals eiser — slechts als lasthebber contracten tot reisorganisatie — zoals het onderhavige contract tot organisatie van een reis naar de Bahamas —

sluit met een reisorganisator — zoals verweerster — en bijgevolg geenszins zelf persoonlijk verbonden kan zijn tot betaling van de prijs voor de bestelde reis, voorwerp van de oorspronkelijke rechtsvordering van verweerster; zodat het arrest niet wettig eiser veroordeelt tot betaling van het door verweerster gevorderde bedrag, door bevestiging van het beroepen vonnis, op de hierboven weergegeven gronden, zonder bij eiser de hoedanigheid van reisbemiddelaar en bij verweerster de hoedanigheid van reisorganisator te betwisten en zonder omstandigheden vast te stellen waaruit eventueel zou kunnen blijken dat eiser in feite niet als lasthebber van de reiziger(s) zou zijn opgetreden (schending van alle in het middel aangeduide wetsbepalingen):

Overwegende dat het arrest, na te hebben vastgesteld dat een aangestelde van eiser op 30 augustus 1979 een reis voor 33 of 34 personen bestelde, de verweermiddelen die eiser tegen het beroepen vonnis opwierp, onderzoekt en ze verwerpt; dat het vervolgens, in de overweging die door het middel wordt aangehaald, antwoordt op de tweede conclusie, waarin hij, met een beroep op artikel 17 van de C.C.V., aanvoerde dat hij als lasthebber niet tot betaling was gehouden;

Overwegende dat de Internationale Overeenkomst betreffende het Reiscontract een aantal verhoudingen, maar niet alle, tussen de reiziger, de reisorganisator en de reisbemiddelaar regelt; dat zij inzonderheid de modaliteiten van de betaling van de reis niet regelt voor een geval als het onderhavige waarin door een reisbemiddelaar bij een reisorganisator een reis voor een aantal personen is besteld; dat weliswaar, krachtens artikel 17 van de C.C.V., een contract dat door een reisbemiddelaar is gesloten met een reisorganisator, geacht wordt gesloten te zijn door de reiziger, maar zulks niet tot doel heeft uit te sluiten dat de reisorganisator, krachtens andere bepalingen van de nationale wetgeving, van de reisbemiddelaar betaling kan vorderen van de door deze laatste bestelde reizen;

Overwegende dat het oordeel dat, daargelaten de C.C.V., naar de nationale wetgeving eiser gebonden is, door het middel niet wordt aangevochten; dat het arrest terecht beslist dat artikel 17 van de C.C.V. daaraan geen afbreuk doet; dat het aldus de in het middel aangehaalde bepalingen niet schendt;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;
(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 MAART 1984

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Poupart

Advocaat-generaal: mevr. Liekendael

Advocaten: mrs. Van Ryn en Simont

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Verkeersongeval — Schuld — Bewijs.

Het ontbreken van bewijzen van het niet reglementair rijgedrag van een der bij een verkeersongeval betrokken bestuurders impliceert niet noodzakelijk het bestaan van

een fout bij de andere bestuurder.

M. t/ N.V. R.

Gelet op het bestreden arrest, op 3 november 1982 gewezen door het Hof van Beroep te Bergen, rechtdoende als rechtscollege waarnaar de zaak is verwezen;

Gelet op het arrest van het Hof van 3 mei 1979 (*Arr. Cass.*, 1978-79, 1053);

Over het middel, afgeleid uit de schending van het algemeen beginsel van het gezag van het strafrechterlijk gewijsde, dat onder meer is neergelegd in artikel 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, en, voor zoveel nodig, van de artikelen 21.1 en 25.2 van het op het ogenblik van de feiten toepasselijke koninklijk besluit van 14 maart 1968 houdende het algemeen reglement op de politie van het wegverkeer,

doordat, na erop te hebben gewezen dat het vrijsprekend arrest van 10 mei 1973 gezag van gewijsde heeft en dat hieruit dient te worden afgeleid dat «het enige dat ten deze zeker en noodzakelijk door de strafrechter is beslist, is dat Emile M. geen enkele fout in noodzakelijk oorzakelijk verband met het ongeval heeft begaan» en, na als regel te hebben gesteld dat de bestuurder die naar links wil afslaan om de rijbaan te verlaten, zich vooraf ervan dient te vergewissen dat hij dat zonder gevaar kan doen, en derhalve, dat geen bestuurder hem aan het inhalen was, maar dat hij daarentegen na zijn voornemen duidelijk en tijdig genoeg kenbaar te hebben gemaakt om elk gevaar voor ongevallen te voorkomen en na zich naar links te hebben begeven, niet meer verplicht is «zich voor het uitvoeren van de rijbeweging ervan te vergewissen dat geen bestuurder hem trachtte in te halen», het arrest uit die regel afleidt «dat de bestuurder die zich in de voormelde omstandigheden bevond, bij de nadering van het kruispunt zich meer naar links mocht verplaatsen of zelfs zijn bocht naar links mocht beginnen te nemen zonder zich vooraf andermaal ervan te hebben vergewist dat geen bestuurder hem trachtte in te halen», met name vermeldt dat 1° de bestuurder X zijn voornemen om naar links af te slaan tijdig genoeg kenbaar maakte door middel van zijn linker richtingaanwijzer, aangezien hij deze op tweehonderd meter voor het kruispunt in werking stelde, 2° dat de bestuurder X vanaf die afstand langs de onderbroken witte streep in het midden van de door hem gevolgde weg begon te rijden, 3° dat niet blijkt dat X, alvorens te handelen zoals hierboven is uiteengezet, op het punt stond te worden ingehaald, 4° dat er geen enkele reden is om aan te nemen dat X zich niet heeft gehouden aan de verplichting om zich naar links te begeven, 5° dat hij die beweging eerst uitvoerde nadat hij zijn richtingaanwijzer in werking had gesteld, en op die gronden beslist dat het op zijn minst twijfelachtig is of X op het ogenblik van de botsing verplicht was, zodat de oorspronkelijke rechtsvorderingen van de eisers niet gegrond moeten worden verklaard, zich ervan te vergewissen dat geen bestuurder hem aan het inhalen was.

terwijl het arrest, door te beslissen dat de bestuurder X die naar links wilde afslaan, niet op het punt stond te worden ingehaald, toen hij zijn voornemen duidelijk en tijdig genoeg kenbaar maakte om elk gevaar voor ongevallen te voorkomen en toen hij zich daarna naar links begaf, en dat

hij zich bijgevolg, alvorens de rijbeweging uit te voeren niet meer ervan diende te vergewissen dat geen bestuurder hem trachtte in te halen, noodzakelijk beslist dat de bestuurder Emile M. een bestuurder links is beginnen in te halen of-schoon laatstgenoemde zijn voornemen om naar links af te slaan kenbaar had gemaakt en zich naar links had begeven om die rijbeweging uit te voeren; het arrest aldus impliciet doch zeker beslist dat de bestuurder Emile M. artikel 21.1, tweede lid, van het koninklijk besluit van 14 maart 1968 heeft overtreden, en aldus het gezag van gewijsde van het vrijsprekend arrest van 10 mei 1973 miskent:

Overwegende dat het arrest, na te hebben vermeld dat «wat ten deze zeker en noodzakelijk door de strafrechter is beslist, is dat Emile M. (thans de eerste eiser) geen enkele fout in noodzakelijk oorzakelijk verband met het ongeval heeft begaan», vaststelt dat uit de tijdens het voorbereidend onderzoek verzamelde gegevens waarvan de eisers gewag maken, blijkt dat de bestuurder X «zijn voornemen om naar links af te slaan duidelijk en tijdig genoeg kenbaar maakte, door middel van zijn linker richtingaanwijzer, aangezien hij deze tweehonderd meter voor het kruispunt in werking stelde en vanaf die afstand langs de witte onderbroken streep in het midden van de door hem gevolgde weg begon te rijden»; dat overigens niet blijkt dat X, alvorens te handelen op de hierboven beschreven wijze, op het punt stond te worden ingehaald;

Overwegende dat het arrest op grond van die feitelijke gegevens beslist dat het niet is bewezen dat X een fout heeft begaan die in oorzakelijk verband staat met het ongeval; dat die beslissing op zich niet de vaststelling inhoudt dat de bestuurder Emile M. blijk heeft gegeven van een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg en dat hij artikel 21.1, tweede lid, van het koninklijk besluit van 14 maart 1968 heeft overtreden, nu het ontbreken van bewijzen van het niet reglementair rijgedrag van één der bestuurders niet noodzakelijk het bestaan van een fout bij de andere bestuurder impliceert;

Dat het middel berust op een onjuiste lezing van het bestreden arrest en derhalve feitelijke grondslag mist;

(...)

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e KAMER — 14 NOVEMBER 1984

Voorzitter: de h. Kebers

Raadsheren: mevr. Declerck en de h. Jans

Advocaat-generaal: de h. Geyskens

Advocaat: mr. De Baerdemaeker, loco Heck

Huwelijk — Plichten van hulp en bijdrage — Echtgenoot eeuwig student — Geen recht op ontvangstmachtiging.

Hoewel echtgenoten elkaar in principe steeds hulp en bijstand verschuldigd zijn, betekent zulks niet dat een gehuwde geheel zijn leven kan voortstuderen en ten laste blijven van zijn echtgenoot.

Het is niet redelijk dat een man die in 1973 in de tweede kandidatuur geneeskunde werd toegelaten en in 1983 (41 jaar oud) ingeschreven was voor het eerste doctoraat van

dezelfde richting, ten nadele van zijn echtgenote ontvangstmachtiging zou bekomen t.a.v. een gedeelte van de opbrengsten van haar arbeid. Hij bewijst immers niet dat hij niet in staat is door een bezoldigde activiteit in zijn onderhoud te voorzien.

R. t/ M.

Overwegende dat de voorzitter van de rechtbank voorlopige maatregelen bevolen heeft in het kader van het tussen partijen hangend echtscheidingsgeding en onder meer geïntimeerde toegelaten heeft om, met uitsluiting van zijn echtgenote, de opbrengst van haar arbeid rechtstreeks bij haar werkgever of ieder derde schuldenaar in ontvangst te nemen ten belope van 5.000 fr. per maand vanaf de eerste vervaldag volgend op de betekening van zijn beschikking aan de derde schuldenaar;

Overwegende dat het hoger beroep ertoe strekt de loon-delegatie te horen opheffen;

Overwegende dat geïntimeerde tot de bevestiging van de bestreden beschikking concludeert;

Overwegende dat vaststaat dat geïntimeerde, thans 41 jaar oud, in juli 1973 in de tweede kandidatuur in de geneeskunde aan de universiteit toegelaten werd en einde 1983 aan dezelfde universiteit ingeschreven werd voor het academiejaar 1983-84 in het eerste doctoraat geneeskunde-heelkunde-verloskunde;

Overwegende dat geïntimeerde beweert, zonder het te bewijzen maar evenwel zonder betwisting vanwege appellante, thans nog in het eerste doctoraat ingeschreven te zijn;

Overwegende dat echtgenoten in principe elkaar hulp en bijstand verschuldigd zijn, maar dat deze stelregel niet tot gevolg mag hebben dat een echtgenoot heel zijn leven blijft voortstuderen en zolang ten laste blijft van de andere echtgenoot;

Overwegende dat geïntimeerde niet bewijst, noch beweert dat hij niet in staat is een bezoldigde activiteit uit te oefenen en in zijn persoonlijk onderhoud te voorzien;

Overwegende dat niet betwist wordt dat, hoewel appellante gemachtigd werd alleen de echtelijke verblijfplaats te betrekken, partijen in feite nog steeds samenwonen;

Overwegende dat, in de gegeven omstandigheden, geïntimeerde niet redelijk aanspraak kan maken op enig voorschot tot onderhoud;

(...)

NOOT—Naar hun namen te oordelen zijn de partijen afkomstig uit één of twee staten die ontstaan zijn uit het vroeger koloniaal rijk van België. Hun nationaliteit wordt niet bepaald.

Zo kan men gissen dat het hof toepassing maakt van de regel dat de «uitvoeringsmaatregel» ontvangstmachtiging toepasselijk is ongeacht de nationale wet van de partijen.

Het is tekenend dat het hof van «hulp en bijstand», niet van bijdrage in de lasten van het huwelijk spreekt. Inderdaad kent het Zaïrees B.W. (Boek Personen, 1895, van toepassing indien men meent westers recht te moeten toepassen, in afwachting van de uitvaardiging van de in 1978 aan de Zaïrese Conseil Législatif [= Parlement] voorgelegde ontwerp Familiewetboek) de ontvangstmachtiging niet; evenmin het Rwandese recht, waar de Congolese-Zaïrese tekst ingevoerd werd. Alleen Burundi heeft in 1980 (Code

des Personnes et de la Famille, décret-loi nr. 1/1 van 5 januari 1980, art. 128, d) de ontvangstmachtiging als een van de voorlopige maatregelen ingevoerd.

Johan Pauwels

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER — 15 NOVEMBER 1984

Voorzitter: de h. Vanderhoeft

Raadsheren: de hh. Guffens en Vandeplas (rapporteur)

Advocaat-generaal: de h. Van Camp

Advocaten: mrs. Van de Velde en Peeters loco Mertens

Diefstal — Elektriciteit — Zegelverbreking.

De verzegeling uitgevoerd door een elektriciteitsmaatschappij is geen materiële hinderpaal tegen diefstal maar een louter controlemiddel ten einde te voorkomen dat ongecontroleerd gebruik kan worden gemaakt van elektriciteit. Het wegnemen van de zegels door de dief kan dus niet als braak worden beschouwd.

De zegels aangebracht door een elektriciteitsmaatschappij hebben niet het karakter van officiële zegels als bedoeld in art. 485, tweede lid, Sw. Worden de zegels door de dief weggenomen, dan is er geen diefstal met zegelverbreking.

B.

Overwegende dat de beklaagde vervolgd wordt wegens diefstal van elektriciteit tussen 19 januari en 9 februari 1982; dat de beklaagde inderdaad de elektriciteit terug aangesloten heeft nadat de meter op 20 januari 1982 was weggenomen wegens wanbetaling en dat hij daartoe een rechtstreekse verbinding heeft gemaakt met de hoofdleiding via het schakelbord van de elektrische verwarming;

Overwegende dat hij de verzegeling van maatschappij Ebes heeft verbroken om aan de aanvoerdraden te raken; dat deze verzegeling geen materiële hinderpaal is tegen diefstal maar een louter controlemiddel ten einde te voorkomen dat ongecontroleerd gebruik kan worden gemaakt van elektriciteit; dat de diefstal derhalve niet kan beschouwd worden als een diefstal gepleegd door middel van braak;

Overwegende anderzijds dat de zegels aangebracht op de elektriciteitsmeter door de maatschappij Ebes niet het karakter hebben van officiële zegels als bedoeld in art. 485, tweede lid, van het Strafwetboek;

Overwegende dat de diefstal van elektriciteit die door de elektriciteitsmaatschappij werd vastgesteld en die door de beklaagde trouwens wordt toegegeven, derhalve dient te worden beschouwd als eenvoudige diefstal;

(...)

NOOT—Diefstal van elektriciteit

1. Elektriciteit is een natuurkracht die door aanpassing en gebruik een materieel goed is geworden, dat verkocht wordt aan de verbruikers en waarvan men zich bedrieglijk meester kan maken, overeenkomstig art. 461 Sw. (Cass., 23

september 1981, *Pas.*, 1982, I, 126, noot, *R.D.P.*, 1982, 261, noot R.S.). Hetzelfde geldt overigens ook voor radio- en televisiesignalen (Brussel, 25 maart 1981, *Pas.*, 1981, II, 90; *R.D.P.*, 1982, 287) en voor gas (*R.P.D.B.*, v° «Vol», nrs. 155-156; Huybrechts, «Les vols d'eau, de gaz et d'électricité», *R.D.P.*, 1935, 236).

Dezelfde oplossing wordt ook in Frankrijk aangenomen (zie rechtspraak opgesomd in *R.P.D.B.*, (*Compl. IV*), v° «Energie électrique et gaz», nr. 458).

2. Dient men voor het aftappen van de stroom het zegel of het loodje, dat de elektriciteitsmeter afsluit, te verbreken, dan zal dit niet als braak kunnen worden beschouwd.

Een zegel is immers geen materiële hinderpaal tegen diefstal, zoals een afsluiting of een slot, maar slechts een controlemiddel om te kunnen nagaan of de inhoud van een verzegelde plaats, lokaal, meubel, vat of pak onaangeroerd is gebleven (Brussel, 13e kamer, 25 maart 1970, *onuitg.*).

Zo zal ook het losmaken en nadien terugplaatsen van loodjes die op een voertuig waren aangebracht ten einde na te gaan of de vracht onaangeroerd is gebleven en niet dienen om het voertuig af te sluiten, niet kunnen worden beschouwd als braak in de betekenis van art. 484 Sw. (Brussel, 11 januari 1971, *Pas.*, 1971, II, 98).

Het openen van een gesloten elektriciteitsmeter zelf is normalerwijze evenmin als braak te beschouwen. Deze meter is wel een gesloten meubel, bestemd om ter plaatse te blijven, maar zal meestal slechts bestemd zijn om het stroomverbruik te meten en niet om de daarin besloten voorwerpen te beveiligen (Corr. Nijvel, 18 juni 1943, *Rec. Niv.*, 1943, 100).

3. Evenmin zal er sprake zijn van diefstal met zegelverbreking. Art. 485 Sw. vereist immers zegels die op bevel van het openbaar gezag zijn gelegd, zoals bedoeld in art. 283 Sw. (Brussel, 25 maart 1970, *onuitg.*; Beltjens, *Code pénal*, blz. 602, art. 485, nr. 15; Nypels-Servais, *Code pénal belge interprété*, III, 554, nr. 15; *R.P.D.B.*, v°, «Vol», nr. 528; Schuind-Vandeplas, *Traité pratique de droit criminel*, I, p. 434).

De verbreking van zegels, niet aangebracht door de overheid of zonder naleving van de wettige pleegvormen, valt niet onder toepassing van de strafwet (Corr. Brussel, 3 oktober 1973, *R.W.*, 1979-80, 1306; Beltjens, *o.c.*, blz. 365, art. 283, nr. 3; Nypels, *Législation criminelle*, II, p. 708, nr. 11; *R.P.D.B.*, v° «Scellés», nr. 325; Schuind-Vandeplas, *o.c.*, p. 301).

Nu worden de zegels van een elektriciteitsmaatschappij als particuliere zegels beschouwd. Dit is zelfs zo wanneer de distributie door de overheid wordt ingericht, zoals bij de intercommunale maatschappijen (Corr. Brussel, 3 maart 1970, *R.W.*, 1970-71, 1574; bevestigd door Brussel, 7 oktober 1970, *onuitg.*; *R.P.D.B.*, (*Compl. IV*), v° «Energie électrique et gaz», nr. 458; Schuind-Vandeplas, *o.c.*, p. 301).

Patrick Arnou

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER — 4 DECEMBER 1984

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheren: de hh. Vandeplas en Libert

Advocaten: mrs. Van Sande en Meeüs

Handelspraktijken — Handelsnamen — Verwarringsrisico — Verbod.

Als twee restaurants uit de Antwerpse regio bijna identieke handelsnamen voeren ter aanduiding van een bijzondere restaurantformule, dan dreigt er verwarring voor het publiek en moet het gebruik van de handelsnaam aan de nieuwkomer worden verboden. Bij de beoordeling moet rekening gehouden worden met de originaliteit van de gekozen benaming, haar gebruik in de betrokken sector en de klantenkring die niet beïnvloed wordt door de afstand en het milieuverschil tussen de ligging van beide ondernemingen.

Gelet op de bestreden beschikking van 6 oktober 1983 van de Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen, zitting houdende op de wijze van het kort geding, waarbij de vordering van appellant tegen geïntimeerde — ertoe strekkende deze te doen veroordelen tot onmiddellijke staking van elk gebruik van de benaming «Het Brochetje» (in zijn handelsactiviteit te Antwerpen, X., of elders in de Antwerpse regio) en tot betaling van een dwangsom van 3.000 fr. per dag (bij schending van het stakingsbevel) — ongegrond wordt verklaard;

Overwegende dat in de beschreven beschikking de feiten beschreven worden die aan de oorsprong van de vordering liggen; dat deze in rechte steunt op de artikelen 20 en 54 W.H.P.;

Overwegende dat de eerste rechter oordeelt dat de verwarringsmogelijkheid tussen de beide eethuizen («Het Handig Brochetje» en «Het Brochetje») te gering is om de vordering in te willigen; dat hij hierbij de aard van de beide exploitaties, hun beider cliënteel en de respectieve aanwendingswijze van de benaming analyseert en vergelijkt;

Overwegende dat appellant precies steunt op de diverse feitelijke elementen van de twee exploitaties en onderstreept dat de mogelijkheid tot verwarring of misleiding voldoende is om zijn oorspronkelijke vordering gegrond te doen verklaren;

Overwegende dat geïntimeerde de bevestiging van de bestreden beschikking vordert;

Overwegende dat geïntimeerde niet betwist dat appellant de benaming «Het Handig Brochetje» gebruikt tot aanduiding van zijn restaurant (Kapellen), sinds mei 1981 en dat hij zelf sinds mei 1983 de benaming «'t Brochetje» gebruikt tot aanduiding van zijn eethuis (Antwerpen);

Overwegende dat geïntimeerde wel beweert dat het woord «brochetje» een gebruikelijk woord is om een soort vleeswaren aan te duiden en gebruikt wordt om de nadruk te leggen op het verkocht produkt, doch dat hij niet aantoonst, laat staan bewijst dat vóór mei 1981 deze benaming reeds in gebruik was in de horecasector tot aanduiding van een restaurant of een eethuis; dat geen rekening kan worden gehouden met het argument van geïntimeerde dat in

Hoboken een restaurant «'t Vlaams Brochetje» wordt gehouden, aangezien dit argument voor het eerst wordt ingeroepen in hoger beroep en noch uit de voorgebrachte foto's noch vooral uit het door geïntimeerde voorgebrachte dagbladknipsel (welk dag- of weekblad? van welke datum?) — waarin gesproken wordt van «iets nieuws» — blijkt sinds welke datum voormeld «Vlaams Brochetje» op de markt is gekomen; dat uit voornoemde elementen (geen gewag in eerste aanleg en geen aanduiding van de begintatum) geredelijk kan worden afgeleid dat dit Vlaams Brochetje ontstaan is wellicht na de instelling van geïntimeerde, maar zeker na die van appellant;

Overwegende dat door niets tegengesproken wordt dat appellant de benaming «Brochetje» voor het eerst publiek en publicitair heeft gebruikt ter aanduiding van een bijzondere restaurant-formule; dat deze benaming als origineel en distinctief voorkomt en dat het eerste gebruik ervan rechtscheppend is voor appellant in die zin dat appellant erdoor exclusief het recht bezit om de benaming als publiciteit te gebruiken;

Overwegende dat het standpunt van geïntimeerde dat het woord «Brochetje» tot het openbaar domein behoort en niet vatbaar is voor toeëigening op persoonlijke titel niet dienend is voor de beoordeling van de onderhavige inbreuk op de W.H.P.; dat in dit verband alleen moet worden vastgesteld dat door het gebruik door geïntimeerde van voormeld woord — ook samen met andere woorden zoals in casu Grill «'t Brochetje» of «Self Grill 't Brochetje» — woord en benaming door appellant voor het eerst gebruikt ter aanduiding van een zelfde of gelijkaardige handelszaak «verwarring kan ontstaan met een andere handelaar of ambachtsman, zijn produkten of zijn werkzaamheid» in de zin van art. 20, 3°, W.H.P.;

Overwegende dat de voorgebrachte foto's en vooral de publiciteit in de Gouden Gids (door appellant voorgebracht) duidelijk aantonen dat door het gebruik door geïntimeerde van de litigieuze benaming de mogelijkheid tot verwarring bij het publiek t.a.v. beide partijen bestaat;

Overwegende dat geïntimeerde tevergeefs inroept dat hij bij de exploitatie van zijn zaak de nadruk legt op de woorden «Grill en Selfgrill»; dat deze nadruk niet blijkt uit de voor het publiek op dit domein belangrijkste publiciteitsbron, De Gouden Gids, waarin geïntimeerde aangeduid wordt louter met «Brochetje ('t)»;

Overwegende dat geïntimeerde ook tevergeefs de afstand inroept tussen de beide zaken (± 13 km volgens appellant en ± 20 km volgens geïntimeerde) alsmede het milieuverschil (oude stadskern voor geïntimeerde en residentiële wijk voor appellant); dat immers het publiek, dat aangetrokken is door dergelijke specifieke restaurantformules, niet beïnvloed wordt — rekening houdend ook met de huidige snelle communicatiemogelijkheden — door dergelijke geringe afstanden en/of het eventueel verschil in wijkatmosfeer;

Overwegende dat uit al wat voorafgaat blijkt dat de oorspronkelijke vordering van appellant gegrond is zowel die tot staking als die tot het uitspreken van een dwangsom;

Om die redenen,

Legt geïntimeerde verbod op de benaming «Brochetje» in welke zin en in welke publiciteit ook te gebruiken in het kader van zijn handelsactiviteit aan de X-sstraat te Antwer-

pen of elders in de Antwerpse regio ;

Veroordeelt geïntimeerde tot betaling van een dwangsom van 2.000 fr. per dag indien hij binnen 15 dagen na de betekening van dit arrest het stakingsbevel niet zou eerbiedigen.

NOOT—*Verwarringstichtende handelsnamen*

1. *Het principe.* Art. 8 van het Unieverdrag van Parijs verplicht de aangesloten staten tot het beschermen van de handelsnaam van een onderneming, zonder verplichting van depot of inschrijving, en dit onverschillig of hij al dan niet deel uitmaakt van een fabrieksmerk of een handelsmerk. België heeft dit verdrag geratificeerd (in de versie van Stockholm van 14 juli 1967 bij W. 26 sept. 1974, *Staatsbl.*, 29 jan. 1975); in ons recht komen vooral de artt. 54 en 20, 3°, Handelspraktijkenwet in aanmerking om het verwarringsrisico te doen ophouden dat dreigt door het naast elkaar bestaan van op elkaar gelijkende handelsnamen.

Art. 54 Handelspraktijkenwet beteugelt elk handelen dat strijdt met de eerlijke handelsgebruiken en waardoor een handelaar de beroepsbelangen van een andere handelaar schaadt of poogt te schaden. Hieronder valt zeker het stichten van verwarring doordat een handelsnaam wordt gekozen die geen rekening houdt met reeds door anderen gebruikte handelsnamen. Wordt zulke verwarringstichtende benaming in de reclame gebruikt, die tot het verbruikerspubliek is gericht, dan kan ook op art. 20, 3°, Handelspraktijkenwet een beroep worden gedaan.

2. *De beoordelingscriteria.* Bij het beoordelen van op elkaar gelijkende of overeenstemmende handelsnamen gelden de volgende principes :

a. De bescherming tegen verwarringstichting komt toe aan hem die de benaming het eerst gebruikt.

b. De beoordeling van het verwarringsrisico gebeurt volgens de volgende criteria :

— de gekozen benaming zelf, die identiek of gelijkaardig is naar woord, beeld of vorm. Het komt bij de beoordeling voornamelijk op de totaalindruk aan die tot een onderzoek noopt van het uitzicht, de uitspraak en de door de handelsnaam opgeroepen ideeënassociatie (Schricker G. en Francq B., *Das Recht des unlauteren Wettbewerbs in den Mitgliedstaaten der EWG*, II.1 *Belgien*, München, 1967, nrs. 189-192);

— de afstand tussen de ondernemingen, waaraan in dit arrest ook de omgeving waar ze gelegen zijn wordt toegevoegd, wat een nuttige precisering kan uitmaken ;

— de aard van de uitgeoefende activiteit.

Deze beide laatste criteria oefenen hun invloed uit op de door de ondernemingen bediende klantenkring. Men kan dus ook van de aard en de omvang van de klantenkring uitgaan om, bij de beoordeling van het verwarringsrisico, het belang te preciseren van de afstand tussen beide ondernemingen en van de aard van de uitgeoefende activiteit.

c. Een zekere mate aan originaliteit of een voldoende lang durend gebruik zodat het publiek de benaming met de handelszaak van de eerste gebruiker associeert. Wat dit criterium betreft is de rechtspraak van het Hof van Beroep te Antwerpen doorgaans strenger dan die van andere hoven en rechtbanken (P. De Vroede, «Overzicht van rechtspraak (1976-1982). De wet op de handelspraktijken», *T.P.R.*, 1983, 953, nr. 259 met verwijzingen). Het hof aanvaardt immers zeer snel dat een benaming voldoende origineel is

en er bij gebruik van deze door een ander handelaar verwarring dreigt. Wel zorgt het hof ervoor zijn mening zeer zorgvuldig te motiveren, wat in de rechtspraak over verwarringstichting niet zo vaak gebeurt. Meestal immers velt de rechter een globale appreciatie, en wordt niet elk der gehanteerde criteria verduidelijkt. Bovenstaand arrest blijft in de lijn van deze traditie (zie ook : Antwerpen, 3 juni 1975, *B.R.H.*, 1977, 119 : Maak het zelf en Maak het zelf supermarkt Hubo ; Antwerpen, 22 januari 1980, *IuS*, 1980, 338, n. P. De Vroede ; Amerikaans Legerstock en Legerstock Jan de Kolenboer ; Antwerpen, 17 februari 1982, *R.W.*, 1981-82, 2612, n. J. Stuyck ; Eurohal en Eurohalle België).

3. *Territoriale beperkingen van het stakingsbevel.* Principeel geldt een stakingsbevel voor het gehele Belgische grondgebied en is het ook daartoe beperkt (Voorz. Kh. Brussel, 29 juni 1984, i.z. P.V.B.A. Pierre Bernard t. N.V. G.B.-Inno-B.M.). Indien eiser echter enkel een belang kan aantonen bij een verbod dat in een welbepaalde streek zal gelden, kan de voorziter zijn stakingsbevel tot deze streek beperken (vgl. *R.v.St.*, nr. 20252 van 16 april 1980, *R.W.*, 1980-81, 653, n. J. Stuyck ; Gent, 12 april 1974, i.z. Oud Huis genaamd In Douanebeslag P.V.B.A. t. V.Z.W. Aalsters Middenstandsverbond).

In bovenstaand arrest wordt de Antwerpse regio aangeduid als het gebied waarbinnen geïntimeerde het gewraakte uithangbord niet meer mag gebruiken. Zulk een beperking kan verantwoord worden wegens de vrijheid van beroep en bedrijf (art. 7, W. d'Allarde) en de strafsancities die geïntimeerde bedreigen bij miskennen van het stakingsbevel (art. 62, 1°, Handelspraktijkenwet) en door het feit dat aan het stakingsbevel een dwangsom wordt verbonden.

Uit de aard van de uitspraak volgt ook dat geïntimeerde moet weten waar hij de gewraakte benaming eventueel wel zal mogen gebruiken voor dezelfde of een gelijkaardige activiteit, zonder dat er van verwarringstichting sprake zal zijn.

Al deze redenen rechtvaardigen een nauwkeurig omschrijven van de verboden gedragingen en een beperking van het bevel tot een bepaald gebied. Of dit gebied in bovenstaand arrest voldoende zeker en precies wordt omschreven door «de Antwerpse regio», mag echter betwijfeld worden.

G.L. Ballon

CORRECTIONELE RECHTBANK TE MECHELEN

3e KAMER — 25 NOVEMBER 1981

Voorzitter : de h. Wauters

Rechters : de hh. Simons en Aourousseau

Openbaar ministerie : de h. Verrept

Advocaten : mrs. Maerten en Wouters

Bedrieglijk onvermogen — Verwerping van nalatenschap.

De erfgenaam die een nalatenschap verwerpt wordt geacht nooit erfgenaam te zijn geweest. De nalatenschap die in deze omstandigheden werd verworpen is nooit in het ver-

mogen van de erfgerechtigde geweest en door de verwerping heeft de erfgenaam derhalve zijn onvermogen niet kunnen bewerken.

W. t/ Van de W.

Telastlegging op rechtstreekse dagvaarding: op 22 september 1978, overtreding van art. 490bis Strafwetboek;

Overwegende dat de burgerlijke partij beweert dat de beklaagde zich onvermogen heeft gemaakt door de nalatenschap van zijn vader te verwerpen;

Overwegende dat het probleem van de verwerping van een nalatenschap en het zich onvermogen maken ressorteert onder het burgerlijk recht (art. 15 wet 17 april 1878);

Dat deze materie beheerst wordt door twee gewoonterechtelijke principes, nl. «Le mort saisit le vif» en «nul n'est héritier qui ne veut»;

Dat de combinatie van deze beide principes tot gevolg heeft dat de rechtsfictie van de saisine beperkt wordt, daar haar uitwerking afhankelijk wordt gesteld van de aanvaarding van de nalatenschap (vgl. Cass., 27 maart 1879, *Pas.*, 1879, I, 188);

Dat de erfgenaam die de nalatenschap verwerpt, geacht wordt nooit erfgenaam te zijn geweest (art. 785 B.W.);

Dat derhalve de nalatenschap die beklaagde heeft verworpen, nooit in zijn vermogen is geweest en hij dientengevolge door die verwerping zijn onvermogen niet heeft kunnen bewerken;

(...)

NOOT—Bedrieglijk onvermogen door verwerping van een nalatenschap?

1. Het probleem dat in bovenstaand vonnis wordt opgevoerd is een harde noot om te kraken. Kan iemand zich schuldig maken aan het misdrijf van bedrieglijk onvermogen, als omschreven in artikel 490bis Sw., door een nalatenschap te verwerpen? Voor zover ons bekend is het de eerste maal dat dit probleem in de rechtspraak aan de orde kwam. In de rechtsleer is er geen spoor van te vinden.

2. Civilisten zullen niet gauw geneigd zijn op de vraag een positief antwoord te geven. Hoe zou iemand zich schuldig kunnen maken aan een misdrijf, door gebruik te maken van een optierecht dat uitdrukkelijk door de wet wordt erkend? Artikel 775 B.W. bepaalt immers dat niemand gehouden is een hem opgekomen nalatenschap te aanvaarden.

Ook de correctionele rechtbank die over deze vraag uitspraak deed, had maar weinig consideransen nodig om tot een negatief antwoord te besluiten. Enkele civilistische premissen volstonden voor de strafrechtelijke conclusie: artikel 785 B.W. bepaalt dat de erfgenaam die de nalatenschap verwerpt, geacht moet worden nooit erfgenaam geweest te zijn; derhalve moet de verworpen nalatenschap geacht worden nooit in zijn vermogen geweest te zijn; dientengevolge heeft hij door die verwerping zijn onvermogen niet kunnen bewerken.

3. Een grondiger analyse van het probleem brengt echter aan het licht dat de redenering die het vonnis schraagt, hoe genaamd niet zo waterdicht is als op het eerste gezicht lijkt, noch vanuit penaal standpunt, noch vanuit civiel standpunt gezien.

4. In het besproken vonnis is de strafrechter ervan uitgegaan dat er maar sprake kan zijn van bedrieglijk onvermogen, in geval van aantasting van een voorafgaand vermogen, in de zin van actief; anders gezegd: zonder een voorafgaand vermogen kan er geen bedrieglijk onvermogen zijn. Wanneer dan via enkele civiele ficties zou aangetoond kunnen worden, dat de verworpen erfenis nooit tot het vermogen van de verwerpende erfgenaam heeft behoord, dan zou daaruit automatisch de conclusie volgen dat de verwerping van de nalatenschap niet kon leiden tot het misdrijf van bedrieglijk onvermogen. Een mooie redenering. Maar in hoeverre gaat ze op?

5. De veronderstelling dat bedrieglijk onvermogen de aantasting van een voorafgaand vermogen impliceert, moge volstrekt logisch lijken. In feite volgt zij niet dwingend uit de economie van artikel 490bis Sw. Door dit artikel wordt immers niet als dusdanig strafbaar gesteld het bedrieglijk wegmaken of verminderen van zijn vermogen, maar wel het «bewerken van zijn onvermogen», d.i. het inrichten, schikken, regelen, of organiseren van zijn insolventie (vgl. Matthijs, J., «Repercussies en innovaties van het Gerechtelijk Wetboek in verscheidene takken van het privaatrecht van het publiek recht», *R.W.*, 1968-69, 158). Welnu, kan men zijn onvermogen of insolventie niet evengoed «bewerken», door daadwerkelijk te verhinderen dat bepaalde goederen die normaliter in zijn vermogen vallen, dit vermogen komen verrijken, als door het wegmaken van goederen die reeds van dit vermogen deel uitmaken? Is bewerken van zijn onvermogen niet precies: «het nodige doen» om, hetzij onvermogen te worden, hetzij onvermogen te blijven. Het strafrecht bemoeit zich niet met de schuldenaar die ongelukkig en te goeder trouw insolvent is geworden. Handhaaft hij echter deze toestand, met bedrieglijke benadeling van de rechten van zijn schuldeisers, dan bewerkt hij dit onvermogen, in de zin van artikel 490bis Sw. Terecht werd in de rechtspraak aangenomen dat een schuldenaar zich aan bedrieglijk onvermogen schuldig kan maken door te weigeren enige inkomsten uit arbeid te verwerven (Brussel, 28 september 1977, *J.T.*, 1978, 87).

6. *In casu* strijden wij met de voorafgaande beschouwingen op een front waar de oorlog niet woedt. Uit het navolgende zal immers blijken dat — in tegenstelling tot wat in het besproken vonnis wordt aangenomen — de verwerping van de nalatenschap wel degelijk beschouwd moet worden als een aantasting van het vermogen van de verwerpende erfgenaam.

7. Het geval van de erfgenaam die bedrieglijk de erfenis verwerpt ten nadele van de schuldeisers, wordt in het burgerlijk recht uitdrukkelijk geregeld. Artikel 788 B.W. bepaalt namelijk dat de schuldeisers van hem die met benadeling van hun rechten een nalatenschap verwerpt, zich door de rechter kunnen doen machtigen om de nalatenschap uit hoofde van hun schuldenaar in zijn plaats te aanvaarden. Luidens het tweede lid van artikel 788 B.W. wordt in dat geval de verwerping vernietigd, doch alleen ten voordele van de schuldeisers en slechts tot het bedrag van hun schuldvorderingen. De rechtsvordering op grond van artikel 788 B.W. wordt door de civilisten eensgezind beschouwd als een bijzondere toepassing van de pauliaanse vordering, zoals geregeld in artikel 1167 B.W. De schuldeisers zullen niet alleen moeten bewijzen dat de verwerping hun tot nadeel heeft gestrekt, maar ook dat zulks *bedrieg-*

lijk, met het oogmerk van benadeling is geschied (De Page, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, 9e druk, Brussel, 1976, nr. 775; Kluyskens, A., *Beginselen van burgerlijk recht*, II, *De erfenissen*, 5e druk, Antwerpen-Brussel, 1954, 150).

8. De commentaar van de auteurs bij artikel 788 B.W. is voor ons probleem uitermate belangwekkend. Zij zijn het erover eens dat artikel 788 B.W. de moderne opvatting van de erfrechtelijke overgang bevestigt, in het licht waarvan de verwerping van een (batige) erfenis niet meer beschouwd wordt als het laten voorbijgaan van een gelegenheid om zich te verrijken — een mindere ontvangst — zoals in het Romeinse recht, maar als een werkelijke afstand van een verworven recht, als een wezenlijke *verarming* (Kluyskens, A., *op. cit.*, blz. 150; vgl. Vastersavendts, P.; *Park. Handboek van erfrecht*, Brussel, 1975, 213). Het moderne recht huldigt het beginsel van de onmiddellijke erfopvolging van rechtswege: *la loi ensaisine le vif* (art. 724). Wie dus in het moderne recht deze opvolging ongedaan maakt en de erfelijke overgang verwerpt, *vermindert* zijn vermogen (Van Goethem, F., *Erfrecht*, 5e druk, Antwerpen-Brussel, s.d., 67). Ook voor H. De Page staat de verwerping van een nalatenschap gelijk met een verarming van het vermogen: «on est forcé de reconnaître que le décès l'investit (le successible) d'un droit héréditaire, d'un droit à la propriété, à la succession. C'est de ce droit qu'il se dépouille en renonçant: en ce sens, il s'appauvrit» (*op. cit.*, nr. 774).

9. Uit de commentaren van gezaghebbende civilisten bij artikel 788 B.W. blijkt overduidelijk dat zij aan de rechtsfictie van artikel 775 B.W. in het geheel niet die absolute gelding toekennen die de strafrechter er in bovenstaand vonnis aan gegeven heeft. Deze rechtsfictie falsifieert geenszins de uitspraak, dat een erfgenaam die een batige nalatenschap verwerpt, zich verarmt. In het stelsel van de onmiddellijke erfopvolging van rechtswege is deze rechtsfictie per definitie contra-factisch. De wezenlijke betekenis van de verwerping wordt door genoemde fictie niet ongedaan gemaakt. «Verwerpt de erfgenaam de nalatenschap, dan ziet de schuldenaar zijn aandeel in die nalatenschap voor hem verloren gaan» (Vasteravendts, P., *op. cit.*, blz. 213). Civilisten verbieden de strafrechter niet om met deze waarheid rekening te houden, bij de beoordeling van de vraag of iemand zich aan bedrieglijk onvermogen schuldig heeft gemaakt door een nalatenschap te verwerpen. Zij beschouwen deze waarheid zelf als de rechtvaardigende grondslag voor de vordering van de benadeelde schuldenaars.

10. Uiteindelijk blijft nog de vraag hoe artikel 775 B.W., volgens hetwelk niemand gehouden is een hem opgekomen nalatenschap te aanvaarden, zich verhoudt tot artikel 490bis Sw. O.i. blijft het in artikel 775 B.W. omschreven recht onverminderd voortbestaan. Artikel 490bis Sw. verbiedt alleen een erfenis te verwerpen met de bedrieglijke bedoeling om zijn schuldenaars te benadelen. Het schept geen verplichting tot aanvaarding van een nalatenschap, wanneer men legitieme motieven heeft om ze te verwerpen of om geen daden van uitdrukkelijke of stilzwijgende aanvaarding te stellen.

Lieven Dupont

VREDEGERECHT TE WOLVERTEM

19 JANUARI 1984

Rechter: de h. De Greef

Advocaten: mrs. Bisschofs en De Wachter

Pacht — Pachtoverdracht — Bestaansvereisten — Bewijs — Afwezigheid van geschrift.

Pachtoverdracht vergt de schriftelijke instemming van de eigenaar-verpachter.

Wie gewoonweg een perceel in bezit neemt en op eigen initiatief overigens op ongebruikelijke tijdstippen betalingen doet, die trouwens werden teruggestort, kan zich niet op een pacht beroepen. Wie zich op art. 3 Pachtwet beroept moet het bewijs leveren van het bestaan van een overeenkomst die naar aard en vorm onder toepassing zou vallen van de Pachtwet en waarbij de modaliteiten van prijs, aanvangsdatum en bijzondere schikkingen als overeenkomst zijn bepaald.

W. e.a. t/ H. en M.

Overwegende dat aanleggers, medeëigenaars in onverdeeldheid van het perceel, vaststellen dat verweerders het litigieuze perceel bezetten en bewerken, maar beweren dat zulks geschiedt zonder enige titel of recht, de bevestiging hiervan vorderen met uitdrijving van de verweerders en betaling door dezen van een schadevergoeding;

Dat anderzijds verweerders beweren regelmatige pachters te zijn van het voormeld perceel en bij wijze van tegeneis de bevestiging hiervan vragen, en zulks vanaf 1 december 1979;

Overwegende dat het perceel in kwestie voorheen verpacht was aan de echtgenoten De V.-T. voor een pacht prijs van 4.454 fr. per jaar;

A. Dat aanleggers, bepaaldelijk onrechtstreeks, hebben vernomen dat zonder enig akkoord — schriftelijk of anderszins — op 30 november 1979 een document ondertekend werd tussen mevrouw T. en anderzijds verweerders, op grond waarvan een (beweerde) pachtoverdracht geschiedde, die inging op 1 december 1979, op grond waarvan mevr. T. haar pacht rechten afstond aan verweerders, en deze laatsten in de rechten en verplichtingen traden van de overdraagster;

Dat, hoewel weliswaar in dat document de tussenkomst van de eigenaar verpachter was bepaald, deze laatste noch tussenkwam noch — a fortiori — enig akkoord gaf;

Overwegende dat er zeker geen pachtoverdracht geschiedde, terwijl overeenkomstig artikel 30 van de Pachtwet van 4 november 1969, hiertoe de schriftelijke instemming en akkoord van de eigenaar-verpachter vereist is; dat deze schriftelijke instemming zeker niet bestaat;

Dat verweerders in dit verband ten onrechte een verwijzing doen naar excerpten uit het werk van De Page, wiens werk met inbegrip van het «Complément» dateert van vóór 1951, dus van vóór zelfs de voorlaatste pachtwetgeving, terwijl ten overvloede de vermelde verwijzingen betrekking hebben op de interpretatie van artikel 1717 B.W., en artikel 30 van de wet van 4 november 1969 uitdrukkelijk zegt: «bij afwijking van artikel 1717 B.W. ...»;

B. Overwegende dat verweerders aanvoeren dat een pachtovereenkomst ontstaan is, doordat zij gewoonweg een perceel in bezit hebben genomen en hiervoor — tot overmaat op een ongebruikelijk tijdstip — een bedrag betalen, dat hun zelf werd teruggestuurd, tenminste in een bepaald jaar;

Overwegende dat in dit opzicht de aanleggers terecht opmerken dat zelfs voor de toepassing van artikel 3 van de wet van 4 november 1969 — vaak door allerlei middelen door de gebruikers van gronden misbruikelijk ingeroepen onder de dekmantel van een evenzo misbruikelijke betalingspolitiek — het bewijs dient te worden geleverd 1) van een overeenkomst, 2) die naar aard en bestemming onder toepassing zou vallen van de wet van 4 november 1969, 3) en waarbij de modaliteiten van prijs, aanvangsdatum en bijzondere schikkingen dienen te worden bepaald, evenzeer als overeenkomst;

Overwegende dat in casu, door een misbruikelijke interpretatie van artikel 3 van de Pachtwet, de verweerders zich ertoe beperken te stellen dat een inbezitneming van percelen en betaling van een niet geprotesteerde prijs het «bewijs» zou uitmaken van een pachtovereenkomst — quod non;

Dat mutatis mutandis een dergelijke houding erop zou neerkomen dat een al dan niet bedrieglijke inbezitneming van een voorwerp, doch met betaling van een bedrag, een «koop-verkoopovereenkomst» zou uitmaken, wat uiteraard nonsens is;

Dat aldus in voormeld opzicht de aanleggers terecht stellen dat een samenvloeiing van wilsgesteldheden ter afsluiting van een overeenkomst — zij dit een pacht — vooraf noodzakelijk is, wat tot zover door de verweerders noch bewezen noch in bewijsaanbod overgelegd is;

Overwegende dat verweerders ten bewijze van het bestaan van een pachtovereenkomst zich evenmin mogen beroepen op een door hen gedane betaling, die ze zelf kwalificeerden als zijnde pacht prijs;

Dat men ten bewijze van een overeenkomst zich niet mag beroepen op een volstrekt eenzijdig en zelf gesteld document, dat daarenboven in de omstandigheden die het omringen tot nadenken stemt als vastgesteld wordt dat de verweerders beweren het perceel te bezetten sedert 1 december 1979, en reeds op 12 juli 1980 een beweerdelijk als pachtgeld bedoeld bedrag betalen, zonder ooit met de eigenaars contact te hebben gehad;

Dat evenmin het bezetten en/of bewerken van het perceel zonder meer rechtscreërend is;

Dat in deze omstandigheden de vordering van aanleggers als gegrond voorkomt;

Dat weliswaar de beweerde door bezetting ontstane schade niet bewezen is, en de dwangsom tot 100 fr. per dag dient te worden beperkt;

Overwegende dat de wedereis ongegrond is;
(...)

NOOT—Art. 3 Pachtwet: *Alleen een betalingsbewijs is soms te veel van het goede.*

1. Bovenstaand vonnis zal niet alleen wegens zijn klassiek geformuleerde frasen vele grondeigenaars als muziek in de oren klinken. Het blijkt dus nog mogelijk te zijn een grond te laten gebruiken zonder achteraf te moeten horen

dat dit, ook al was het helemaal niet de bedoeling, automatisch als een pachtcontract wordt beschouwd.

Na een bondig overzicht van de feiten willen we hier graag een poging ondernemen om de vraag naar een juist gebruik van art. 3 Pachtwet te beantwoorden.

2. In casu ging het om een grond waarvan de pachter om gezondheidsredenen de bebouwing wou stopzetten. De eigenaars, die trouwens in erfrechtelijke onverdeeldheid verkeerden, stemden in met deze beëindiging. De uittredende pachter sloot dan met een buurman een zgn. pachtoverdracht buiten weten van de eigenaars die ze nooit ondertekenden, terwijl dit nochtans door art. 30 Pachtwet wordt vereist. De eigenaars kregen zelfs slechts kennis van dit stuk doordat het hen een aantal maanden later door een rijkslandbouwconsulent van het Ministerie van Landbouw werd toegezonden. Toen de buurman zag dat de poging tot pachtoverdracht mislukt was, ging hij gewoon voort het terrein te bewerken en stortte, ongevraagd, een bedrag op de bankrekening van de grondeigenaars. De praktische problemen verbonden aan elke vereffening van nalatenschap hadden tot gevolg dat deze storting slechts enige tijd later werd opgemerkt. Toen het bedrag hem werd teruggestort, beriep de buurman van de vroegere pachter zich op art. 3 Pachtwet en beweerde dat hij een mondeling pachtcontract had, waarvan hij als aanvangsdatum dan nog de dag van de zgn. pachtoverdracht opgaf... Op geen enkel moment had hij enig contact gehad met de grondeigenaars, die allen hun woonplaats in andere steden of gemeenten hadden dan die waar de grond gelegen was. De vrederechter heeft geconstateerd dat hier evident geen sprake van wilsovereenstemming kon zijn.

3. Tot voor de wetswijziging van 4 november 1969 werd een bewijsregeling gehanteerd die vrij strikt de gemeenrechtelijke bewijsregels toepaste (Vred. Maaseik, 20 juni 1969, *R.W.*, 1969-70, 969). Zo stelde de Rechtbank te Dendermonde dat een pacht waarvan het bestaan betwist werd, slechts kon worden bewezen door een geschrift, bekentenis of eed (Rb. Dendermonde, 27 november 1968, *R.W.*, 1969-70, 1063). Het Hof van Cassatie verwierp het vermoeden als bewijsmiddel voor het bestaan van een pacht, zo de huur zonder geschrift was aangegaan en er nog geen begin van uitvoering was (Cass., 30 oktober 1964, *Pas.*, 1965, I, 223; Cass., 21 april 1960, *Pas.*, 1960, I, 966).

4. Art. 3 Pachtwet moest dan ook een oud zeer bij de landbouwersorganisaties verhelpen: de onwil van de grondeigenaar om de pachter een geschreven bewijs van hun overeenkomst te leveren moest beteugeld worden.

Zo werd dus de regel ingeschreven dat bij afwezigheid van geschrift degene die in het bezit was van de grond, door alle middelen van recht het bestaan van de pacht en de pachtvoorwaarden mocht leveren. De zwenking van de wetgever werd prompt en strikt gevolgd door de rechtspraak (Cass., 23 september 1971, *Pas.*, 1972, I, 78; Cass., 23 juni 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 1016, ter vernietiging van een vonnis dat het getuigenbewijs uitsloot; Cass., 9 mei 1975, *Arr. Cass.*, 1975, I, 889: welke de titel van het bezit is, speelt geen rol; Cass., 5 oktober 1979, *Pas.*, 1980, I, 162; Rb. Namen, 18 januari 1983, *T. Agr. R.*, 1983, 105, ter bevestiging van Vred. Gembloux, 24 oktober 1978, *T. Agr. R.*, 1983, 104; Vred. Messancy, 13 mei 1970, *Jur. Liège*, 1971-72, 24; Vred. Brasschaat, 18 april 1973, *T. Vred.*, 1974, 44; Vred. Roeselare, 10 januari 1975, *R.W.*, 1974-75,

1905, n. G.S.B.).

Dat men in de bewijsvoering de startpositie van de pachter merkkelijk verbeterd heeft (A. Van Hoestenbergh, «Het schriftelijk bewijs van het landpachtcontract», in *Recht in beweging*, II, 1197, nr. 2) heeft blijkbaar sommige minder scrupuleuze landbouwers ertoe aangezet te pogen een situatie waar zij om een of andere reden het gebruik van een grond kregen (of soms namen) het voorkomen van een mondeling aangegane pacht te geven (bv. de eigenaar van een bouwgrond die voorlopig niet wenst te bouwen, laat een landbouwer het gebruik met de bedoeling dat het stuk zuiver en vrij van distels zal blijven totdat hij zijn bouwplannen kan of wil realiseren). De handigheid bestaat er dan in de grondeigenaar spontaan en/of zgz. uit erkentelijkheid een vergoeding aan te bieden in de vorm van een deel van de opbrengst of een overschrijving op zijn rekening. Op het moment dat de eigenaar zelf de beschikking over zijn grond wil hebben wordt dan door deze gebruiker art. 3 Pachtwet ingeroepen.

5. Het hierboven afgedrukte vonnis geeft een gelukkig antwoord op de vraag of de grondeigenaar in een dergelijk geval automatisch willens nillens met het statuut van verpachter moet worden opgezaald. Het vormt tevens een prima aanleiding om de gegevens die de oplossing van dit probleem beheersen nog eens eventjes op een rij te zetten.

Degene die het bezit heeft van de grond en zich op het bestaan van een pacht beroept, draagt een bewijslast overeenkomstig de artt. 1315 B.W. en 870 Ger. W. Hij zal moeten bewijzen dat er een overeenkomst was en vooral wat daarbij de gemeenschappelijke bedoeling was. De grondeigenaar moet immers hetzelfde beoogd hebben als degene die beweert dat hij pachter is. Dat is de meest elementaire toepassing van het consensualisme. Het bewijs zal dus moeten worden geleverd dat de grondeigenaar de goederen in huur wou geven (Vred. Maaseik, 20 juni 1969, *R.W.*, 1969-70, 970; Rb. Aarlen, 10 januari 1967, *Jur. Liège*, 1966-67, 246; Rb. Dendermonde, 27 november 1968, *R.W.*, 1969-70, 1063; Rb. Luik, 13 januari 1983, *Jur. Liège*, 1984, 495; Vred. Messancy, 6 april 1977, *Jur. Liège*, 1978-79, 63, en *Res. et jura immobilia*, 1978, 101; Vred. Hoei, 1 december 1978, *Rev. Not. B.*, 1979, 236; De Page, IV, nr. 548; Discry J.M., «La nouvelle loi sur le bail à ferme», *Rev. Not. B.*, 1970, 149).

6. De grondeigenaar zal in zijn verweer door dezelfde middelen als degene die aanspraak maakt op een pachtrecht, het tegendeel mogen pogen te bewijzen (Mayeur A., «La nouvelle législation sur le bail à ferme», *Rec. gén. En-reg. Not.*, 1970, 393).

Dat het gebruik van de grond met een geheel andere bedoeling dan te verhuren gegeven kan worden, blijkt genoegzaam uit de rechtsleer en rechtspraak. Men hoeft slechts een blik te werpen op de verschillende zakenrechtelijke en verbintenisrechtelijke aanwendingsmogelijkheden van een grond (erfpacht, opstal, vruchtgebruik, een tijdelijke erfdienstbaarheid, weiderecht, bruikleen, vennootschapscontract, vetmesterijcontract, onderlinge ruil van het gebruik van grondstukken: zie hierover uitvoerig Verheyden-Jeanmart N., en Dermagne J.-M., «Autour et à l'en-tour du bail à ferme ou les modes d'exploitation du sol rural appartenant à autrui autres que le bail à ferme», *T. Agr. R.*, 1984, 171-193, en van dezelfde auteurs hetzelfde artikel maar met een andere titel: «Comment concéder à

autrui l'exploitation d'un bien rural sans bail à ferme, *J. T.*, 1983, 693), verkoop van gras op stam (Rb. Antwerpen, 22 juni 1966, *R.W.*, 1966-67, 1438, inzonderheid 1442; Rb. Aarlen, 10 januari 1967, *Jur. Liège*, 1966-67, 246).

6. Daarnaast staat de figuur van het louter gedogen of bezetting ter bede (occupation précaire) waarvan het hof van Cassatie formeel het bestaan heeft erkend en onderstreept dat ze elk recht van de bezetter — dus ook een huurrecht — uitsluit (Cass., 30 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 847; Cass., 17 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 681).

Ook inzake het gebruik van landbouwgronden werd door de rechtspraak, na onderzoek van de partijwil, aanvaard dat dit gebruik in een aantal gevallen slechts op een louter gedogen kan stoelen. Aldus kan er geen sprake zijn van pacht indien de eigenaar het gebruik van de grond verleende met als enkele tegenprestatie de grond te onderhouden, inzonderheid de distels te verwijderen (Rb. Luik, 13 januari 1983, *Jur. Liège*, 1984, 495). Onverdeelde eigenaars kunnen duidelijk de wens hebben zich niet door een pachtovereenkomst te willen binden omdat dit hen zou hinderen bij het uit onverdeeldheid treden (Cass. 27 juni 1975, *Pas.*, 1975, I, 1049; Brussel, 10 december 1973, *T. Vred.*, 1975, 51; Rb. Antwerpen, 22 juni 1966, *R.W.*, 1966-67, 1438). De vrederechter van Tubize meende dat, gelet op de kostprijs van een bouwgrond, bezwaarlijk kan worden aangenomen dat de eigenaar een pacht zou toestaan waardoor het gebruik van zijn grond geïmmobiliseerd zou worden (Vred. Tubize, 3 maart 1979, *T. Agr. R.*, 1981, 124). Familiebanden kunnen verklaren dat men iemand toestaat zonder vergoeding een terrein te gebruiken zodat er geen sprake kan zijn van pacht aangezien een essentieel element, nl. de prijs, ontbreekt (Vred. Dinant, 5 oktober 1973, *Jur. Liège*, 1973-74, 112; Vred. Messancy, 6 april 1977, *Jur. Liège*, 1978-79, 63; in die zin ook Vred. Hoei, 1 december 1978, *Rev. Not. B.*, 1979, 236).

8. Nog een laatste woord over de bewijswaarde van door de grondgebruiker gedane overschrijvingen op de rekening van de eigenaar of door hem opgestelde kwijtingen. Zoals het geval was in het hierboven gepubliceerde vonnis koesteren heel wat grondgebruikers de illusie dat zij slechts op een dergelijke kwijting zelf als reden van betaling de vermelding «pacht» hoeven aan te brengen om aldus art. 3 Pachtwet te kunnen invoeren. Geschiedt een dergelijke betaling in omstandigheden die als verdacht of dubbelzinnig aan te merken zijn, dan kan zelfs het feit dat de betaling zonder protest of later voorbehoud werd aanvaard, geen voldoende bewijs van bestaan van een pacht opleveren (Vred. Leuze, 12 mei 1975, *T. Vred.*, 1976, 289). Het feit dat de bezetter van de grond een vermelding aanbrengt «huur van weiden», vormt dan ook niet noodzakelijk een bewijs (door buitengerechtelijke bekenenis) van een pacht (Cass., 18 september 1969, *Pas.*, 1970, I, 49). Men kan zichzelf geen titel scheppen door het louter vermelden van het woord «pacht» op betalingscheques. Indien de ontvanger van deze cheques niet uitdrukkelijk tegen deze vermeldingen protesteerde, kan dit nooit als een uitdrukkelijke en ondubbelzinnige bekenenis beschouwd worden wanneer blijkt dat de betaling een geheel andere oorzaak kon hebben en de tegenpartij gegronde redenen had om geen pacht te willen toestaan (Rb. Antwerpen, 22 juni 1966, *R.W.*, 1966-67, 1438). Die weerstand tegen de mogelijkheid om zichzelf al te gemakkelijk een bewijs te verschaffen bracht de vrede-

rechter van Roeselare er dan ook toe om een bewijs met huishoudelijke papieren te verwerpen (Vred. Roeselare, 10 januari 1975, *R.W.*, 1974-75, 1905, n. G.S.B.).

Deze houding van de rechtspraak past per slot van rekening bij de constante opvatting dat het enkele feit dat men tegen bepaalde vermeldingen niet protesteert, geen buitengerechtigde bekentenis vormt, en dat dit slechts het geval kan zijn indien dit stilzwijgen door de concrete omstandigheden een duidelijke betekenis krijgt — «silence circonstancié» (Cass., 18 september 1964, *Pas.*, 1965, I, 61; Cass., 25 oktober 1979, *Pas.*, 1980, I, 265; Rb. Luik, 25 mei 1984, *Jur. Liège*, 1984, 400; Vred. Barvaux, 10 februari 1981, *T. Agr. R.*, 1984, 91; De Page, II, nr. 544; Van Ommeslaghe P., «Les obligations», *R.C.J.B.*, 1975, 727, nr. 133).

J. Kokelenberg

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 17 april 1984

Wegverkeer — Voorrang — Bestuurder die voorrang zal hebben op het kruispunt dat hij nadert, stopt een eind vóór het kruispunt — Verlies van voorrang — Vereisten.

Op een kruispunt had een botsing plaats tussen het voertuig van eiseres, die voorrang van rechts had, en dat van verweerder. Het bestreden vonnis (Corr. Mechelen, 21 september 1983) stelt vast dat eiseres een eind vóór het kruispunt had gestopt en oordeelt dat zij volgens art. 12.4 Wegverkeersreglement voorrang had moeten verlenen. Het vonnis wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat uit de artikelen 12.3.1, 12.3.2 en 12.4 van het Wegverkeersreglement volgt dat de bestuurder die aan een kruispunt de voorrang van rechts heeft (12.3.1), die voorrang verliest wanneer hij zijn voertuig opnieuw in beweging brengt na gestopt te hebben (12.3.2) en dat hij alsdan, door dit opnieuw in beweging brengen van zijn voertuig, een manoeuvre uitvoert waarbij hij voorrang moet verlenen aan de andere weggebruikers (12.4);

«Overwegende dat ter zake uiteraard is vereist dat het manoeuvre van de normaal voorrang van rechts hebbende bestuurder — zijnde het opnieuw in beweging brengen van zijn voertuig na gestopt te hebben — bij het bereiken van het kruispunt steeds voortduurt en nog niet beëindigd is, met andere woorden dat de bestuurder die heeft stilgestaan zijn plaats in het normaal verkeer nog niet opnieuw heeft ingenomen wanneer hij het kruispunt bereikt;

«Overwegende dat de vraag of de afstand tussen de plaats waar het voertuig tot stilstand werd gebracht (wat niet noodzakelijk 'aan of ter hoogte van het kruispunt' is) en het kruispunt voldoende is om te kunnen aannemen dat het voertuig weer in de normale verkeersbeweging ingeschakeld was bij het naderen van dit kruispunt, een feitelijke vraag is die door de rechter op onaantastbare wijze wordt beoordeeld;

«Overwegende evenwel dat, waar dit de beoordeling betreft van het feit of het voertuig (in casu van eiseres) zich

aan het kruispunt opnieuw in het normaal verkeer had ingeschakeld, de feitenrechter alleszins de voormelde wettelijke bepalingen miskent door vast te stellen 'dat inderdaad de plaats waar (eiseres) stopte, niet onmiddellijk aan het kruispunt zelf was, maar dat dit geen invloed heeft gehad op het al of niet verliezen van de voorrang daar elke bestuurder die stopt, waar ook, zijn voorrang verliest zodra de andere partij deze stilstand kon bemerken', aangezien die vaststelling elke beëindiging van een manoeuvre met herinschakeling in het normaal verkeer uitsluit.»

(Voorzitter: de h. Screvens — Raadsheer-rapporteur: de h. Holsters — Advocaat-generaal: de h. Declercq — Advocaat: mr. Mertens — In de zaak: S. t/ De M.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 17 april 1984

Onrechtmatige daad — Oorzakelijk verband — Verkeersongeval — Fout van een bestuurder — Vaststelling dat, volgens een getuige, een andere bestuurder ook een fout heeft begaan — Eerste bestuurder alleen aansprakelijk verklaard — Beslissing niet naar recht verantwoord.

Het bestreden vonnis (Corr. Brugge, 28 september 1983) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat de rechtbank eensdeels releveert dat de ooggetuige Gaston D. onder eed bevestigde dat verweerder door het rood verkeerslicht reed, en anderdeels, met bevestiging van het beroepen vonnis, eiser aansprakelijk verklaart voor alle schadelijke gevolgen van het ongeval en hem diensgevolge veroordeelt om aan verweerder 91.079 frank, met interesten en kosten, te betalen, terwijl ze nalaat te oordelen of al dan niet vaststaat dat verweerder door het rood verkeerslicht reed, en, zo ja, of deze fout in oorzakelijk verband staat met de schadelijke gevolgen van het ongeval, zodat de beslissing niet wettelijk verantwoord is.»

(Voorzitter: de h. Screvens — Raadsheer-rapporteur: de h. De Peuter — Advocaat-generaal: de h. Declercq — Advocaten: mrs. Bützler en De Gryse — In de zaak: K. t/ De G.)

Hof van Cassatie (2e kamer), 18 april 1984

Bescherming van de maatschappij — Voorlopige hechtenis — Verlenging van inobservatiestelling van verdachte — Als zodanig zonder gevolg op de handhaving van de voorlopige hechtenis.

De procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Luik is in cassatie gekomen van arresten (Hof Luik, K.I., 16 februari 1984) waarbij enerzijds de inobservatiestelling van de verdachte met een maand wordt verlengd, anderzijds beslist wordt op eisers vordering tot bevestiging van de beschikking van de raadkamer die de handhaving van de voorlopige hechtenis van de verdachte had bevolen. Het cassatieberoep tegen de eerste beslissing is niet ontvankelijk bij gebrek aan belang, daar eiseres vordering wordt toegevoegd, maar de tweede beslissing, die zegt dat er geen uit-

spraak dient te worden gedaan over de handhaving van de voorlopige hechtenis tijdens de inobservatiestelling, wordt als volgt vernietigd :

«Overwegende dat blijkens artikel 1, tweede lid, van de wet tot bescherming van de maatschappij de door een onderzoeksgerecht bevolen inobservatiestelling van een in voorlopige hechtenis genomen verdachte een nieuwe beslissing is over de handhaving van de hechtenis ; dat een beslissing waarbij de inobservatiestelling wordt verlengd, geen zodanige beslissing is ; dat over de handhaving van de voorlopige hechtenis uitspraak moet worden gedaan telkens wanneer de inobservatiestelling wordt verlengd ;

«Overwegende dat het hof van beroep, kamer van inbeschuldigingstelling, op het hoger beroep van de verdachte Di V. tegen de door de raadkamer op 1 februari 1984 gewezen beschikkingen waarbij, enerzijds, de handhaving van de voorlopige hechtenis wordt bevolen en, anderzijds, de inobservatiestelling van verdachte met ten hoogste één maand wordt verlengd, laatstgenoemde beschikking heeft bevestigd ; dat het daarna heeft beslist dat tijdens de inobservatiestelling geen uitspraak diende te worden gedaan over de handhaving van de voorlopige hechtenis overeenkomstig artikel 5 van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis op grond dat luidens artikel 1, vijfde lid, van de wet tot bescherming van de maatschappij, de beschikking waarbij de inobservatiestelling van verdachte wordt bevestigd, een beslissing is over de handhaving van de voorlopige hechtenis : dat het aldus de in het middel aangewezen wetsbepalingen schendt ;

«Dat het middel gegrond is ;

«Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat het Hof van Beroep te Luik, bij arrest van 21 maart 1984 de onmiddellijke internering van eiseres heeft gelast ; dat die beslissing in kracht van gewijsde is gegaan.»

(Voorzitter : de h. Screvens — Raadsheer-rapporteur : de h. Stranard — Advocaat-generaal : de h. Piret — In de zaak : Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Luik t/ Di V.)

NOOT—Zie Cass., 10 februari 1981, *Arr. Cass.*, 1980-81, 651, met noot van R.-A. D.

Hof van Cassatie (3e Kamer), 7 mei 1984

Arbeidsovereenkomst — Bedienden — Einde van de dienstbetrekking — Concurrentiebeding — Geldigheid — Jaarloon — Grootte — Tijdstip waarop de grootte van het jaarloon moet worden beoordeeld — Dag waarop de dienstbetrekking eindigt.

De voorziening tegen het arrest, op 11 januari 1982, door het Arbeidshof te Bergen gewezen, wordt verworpen :

«Overwegende dat artikel 26, § 1, van de gecoördineerde wetten betreffende de arbeidsovereenkomst voor bedienden, gewijzigd bij de wet van 21 november 1969 met name bepaalt, enerzijds, dat het concurrentiebeding als niet geschreven wordt beschouwd in de arbeidsovereenkomsten voor bedienden van wie het jaarloon 150.000 frank niet overschrijdt, anderzijds, dat in de overeenkomsten die in

een jaarloon voorzien dat groter is dan dit bedrag, de uitwerking van het beding niet langer mag lopen dan twaalf maanden vanaf de dag dat de dienstbetrekkingen een einde nemen en dat de forfaitaire vergoeding waarin de overeenkomst voorziet in geval van overtreding van het beding niet meer mag bedragen dan een som die gelijk is aan het loon dat beantwoordt aan de duur van de uitwerking van het beding ;

«Overwegende dat het in de lijn van die wetsbepaling ligt de geldigheid van het concurrentiebeding en de gevolgen van de miskenning ervan op grond van dezelfde criteria te beoordelen ;

«Dat de geldigheid van het concurrentiebeding derhalve moet worden beoordeeld op grond van het loon dat is verschuldigd op het ogenblik dat dit beding uitwerking moet krijgen, dat wil zeggen op de dag waarop de arbeidsbetrekkingen eindigen.»

(Voorzitter : de h. Delva — Raadsheer-rapporteur : de h. Marchal — Eerste advocaat-generaal : de h. Duchatelet — Advocaat : mr. De Bruyn — In de zaak : R. t/ P.V.B.A. D.)

Hof van Cassatie (2e kamer), 9 mei 1984

Verzekering — Motorrijtuigen — Dekking voor voertuigen met een bepaalde nummerplaat en maximumcilinderinhoud — Plaat aangebracht op voertuig met hogere cilinderinhoud — Ongeval — Beding van risicobeperking dat aan de benadeelde kan worden tegengeworpen.

«Overwegende dat het bestreden vonnis (Corr. Charle-roi, 29 november 1983) beslist dat het bindend is voor en tegenwerpelijk aan eiseres op grond 'dat, hoewel de bedingen van de tussen de gedaagde tot gedwongen tussenkomst (thans eiseres) en de verzekeringnemer gesloten overeenkomst zijn dekking beperken tot de voertuigen met een maximumcilinderinhoud van 2300 cm³, dat bijzonder beding evenwel niet aan de benadeelde, ten deze de burgerlijke partij (thans de verweerder R.) kan worden tegengeworpen' ;

«Dat het aldus beslist dat eiseres de burgerrechtelijke aansprakelijkheid waartoe het door beklagde bestuurde voertuig aanleiding heeft gegeven, moet dekken, ofschoon dat voertuig een grotere cilinderinhoud heeft dan het in de overeenkomst vermelde maximum van 2300 cm³ ;

«Overwegende dat het eigen recht dat artikel 6 van de wet van 1 juli 1956 aan de benadeelde toekent tegen de verzekeraar niet afhangt van het bestaan van gelijk welke verzekeringsovereenkomst doch van een verzekeringsovereenkomst die het litigieuze risico dekt ;

«Overwegende dat het vonnis, nu het beslist dat het beding van de overeenkomst waarbij de dekking wordt beperkt tot de voertuigen met een maximum cilinderinhoud van 2300 cm³, niet aan de benadeelde kan worden tegengeworpen, de verbindende kracht van de verzekeringsovereenkomst miskent en de artikelen 6 en 11 van de wet van 1 juli 1956 schendt.»

(Voorzitter : de h. Screvens — Raadsheer-rapporteur : de

h. Resteau — Advocaat-generaal: mevr. Liekendaal — Advocaat: mr. Van Ommeslaghe — In de zaak: N.V. A., verzekeraar t/ R., burgerlijke partij en S., beklagde)

NOOT—Cass., 9 oktober 1973, *R.W.*, 1973-74, 1337; 29 februari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 600; 1 oktober 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 123.

Hof van Cassatie (1e Kamer), 10 mei 1984

1. Architect — Vrijstelling van onderzoek van de grond of van zorg voor veiligheid van burelen — Nietig beding — 2. Overeenkomst — Onrechtmatige daad — Fouten van opdrachtgever die tevens als architect optreedt, aannemer en onderaannemer — Schade aan derde — Onderling verhaal.

In de zaak zijn betrokken een watervoorzieningsmaatschappij (eiseres), die voor zichzelf als architect is opgetreden, de hoofdaannemer en de onderaannemer die palen van het voor eiseres opgetrokken gebouw in de grond heeft geheid. Het bestreden arrest (Hof Bergen, 15 maart 1983) beslist dat zowel eiseres als de aannemers vóór het inheien hadden moeten informeren naar de staat van de ondergrond. Het veroordeelt de drie partijen tot vergoeding van bij het inheien ontstane schade, die zich bij een buur heeft voorgedaan. Eiseres voert aan: 1) dat het arrest ten onrechte bepalingen van het bestek betreffende aansprakelijkheid van de aannemer m.b.t. het onderzoek van de ondergrond in strijd acht te zijn met de openbare orde (eerste en derde onderdeel); 2) dat het de artt. 1792 en 2270 B.W. schendt (tweede onderdeel); 3) dat het ten onrechte het verhaal van eiseres tegen de aannemers afwijst (vierde onderdeel).

«Wat het eerste en het derde onderdeel betreft:

«Overwegende dat in beginsel een bestek dat een aannemer werken oplegt waardoor de architect voor een bepaald gedeelte van het werk van zijn aansprakelijkheid wordt vrijgesteld, moet worden beschouwd als strijdig met artikel 6 van het Burgerlijk Wetboek, met de openbare orde en met de bepalingen van de wet van 20 februari 1939;

«Overwegende dat het arrest van 15 mei 1983 op basis van die wettelijke bepalingen beslist dat eiseres zich in haar hoedanigheid van architect niet geldig kan beroepen op de met de openbare orde strijdige bepalingen van het bestek dat zij heeft opgemaakt, met name de bepalingen waarbij de architect wordt vrijgesteld van het onderzoek van de grond of van het zorgen voor de veiligheid van de burelen;

«Dat het arrest aldus die wettelijke bepalingen juist toepast;

«Dat de beide onderdelen naar recht falen;

«Wat het tweede onderdeel betreft:

«Overwegende dat het arrest van 15 maart 1983 de veroordeling van eiseres niet doet steunen op de artikelen 1792 en 2270 van het Burgerlijk Wetboek die geen betrekking hebben op het geschil;

«Dat het onderdeel niet ontvankelijk is;

«Wat het vierde onderdeel betreft:

«Overwegende dat de rechter die beslist dat de samenlopende fouten van drie partijen hebben bijgedragen tot de volledige schade en hen jegens de benadeelde in solidum veroordeelt, bij de beoordeling van de ernst van de respec-

tieve fouten van de personen die deze schade hebben veroorzaakt, niet kan beslissen dat, in hun onderlinge verhouding, twee van hen geen enkel deel van de schade moeten dragen zonder vast te stellen, als hij zijn beslissing op de tussen de drie partijen gesloten overeenkomsten doet steunen, dat die overeenkomsten de derde verplichten om de andere twee te vrijwaren voor de schade die aan de benadeelde is toegebracht door hun fouten buiten overeenkomst;

«Dat het arrest geen dergelijke vaststellingen bevat, maar dienaangaande enkel considereert dat de eerste verweerster niet aansprakelijk is jegens eiseres en dat er geen enkele contractuele verhouding bestaat tussen de tweede verweerster en eiseres;

«Dat bijgevolg het hof van beroep, door eiseres te veroordelen om de verweersters alle bedragen terug te betalen die zij ter uitvoering van het arrest aan B. zouden dienen te betalen, om ieder van de verweersters het bedrag van 25.000 frank te betalen dat zij onder voorbehoud aan B. hadden betaald, plus de interest, om de verweerster, vennootschap Entreprises L., de interest van 9,5 pct. per jaar te betalen op een bedrag van 150.000 frank dat als borgsom was ingehouden en zulks tot de daadwerkelijke betaling van dat bedrag, om de kosten van de beide instanties jegens de verweersters te betalen, en door aan eiseres haar tegen de verweersters gerichte vordering tot tussenkomst en tot vrijwaring te ontzeggen, zijn beslissing niet naar recht verantwoordt.»

(Voorzitter: de h. Mahillon — Raadsheer-rapporteur: de h. Kreit — Advocaat-generaal: de h. Piret — Advocaten: mrs. Bayart, Simont en Dassel — In de zaak: Nationale Maatschappij der Waterleidingen t/ N.V. L. en N.V. S.)

NOOT—Zie het bestreden arrest van het Hof Bergen, 15 maart 1983, in *Tijdschrift voor Belgisch Handelsrecht*, 1984, 283, m.n.v. P. Rigaux. Zie ook Cass., 2 februari 1979, *R.W.*, 1979-80, 52, en Cass., 18 januari 1979, *R.C.J.B.*, 1980, 241, m.n.v. R.O. Dalcq, «Obligation 'in solidum' et subrogation».

Hof van Cassatie (3e Kamer), 14 mei 1984

Werkloosheid — Recht op uitkeringen — Werkloze zonder loon — Opzeggingsvergoeding voor 70 % uitbetaald in het faillissement van de werkgever — Gevolg.

De voorziening tegen het arrest van 3 februari 1983 van het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, wordt om de volgende redenen verworpen:

«Overwegende dat artikel 126 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid onder meer bepaalt dat aanspraak op werkloosheidsuitkering heeft de werknemer die wegens omstandigheden onafhankelijk van zijn wil, werkloze zonder loon wordt, en dat inzonderheid de opzeggingsvergoeding waarop de werknemer eventueel recht heeft, als loon wordt aangemerkt;

«Overwegende dat, blijkens artikel 214, 5°, van voormeld koninklijk besluit, de werkloosheidsuitkeringen die de

werknemer tijdens de opzeggingstermijn heeft genoten zonder dat de verschuldigde opzeggingsvergoeding werd betaald, onrechtmatig ontvangen sommen zijn waarvan het beheerscomité van verweerder mag afzien;

«Overwegende dat uit artikel 126 niet kan worden afgeleid dat de werknemer, bij gedeeltelijke betaling van de opzeggingsvergoeding, aanspraak heeft op werkloosheidsuitkering in evenredigheid met het gedeelte van de opzeggingstermijn dat overeenstemt met het gedeelte van de opzeggingsvergoeding dat niet werd uitbetaald;

«Overwegende dat het arrest met de aangevochten redengeving wettig beslist dat eiser geen aanspraak heeft op het totale bedrag van de provisioneel toegekende werkloosheidsuitkeringen;

«Dat het middel faalt naar recht.»

(Voorzitter: de h. Delva — Raadsheer-rapporteur: de h. Marchal — Advocaat-generaal: de h. Lenaerts — Advocaat: mr. Bützler — In de zaak: F. t/ R.V.A.)

Arbeidshof Gent, afd. Brugge, (6e Kamer), 26 april 1984

Werkloosheid — Recht op uitkeringen — Samenwonen van de werkloze met een zelfstandige die hij aanmerkelijk kan helpen — Samenwonen met helper-zelfstandige.

«Artikel 128, § 1, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 bepaalt dat hij die met een zelfstandige samenwoont in staat moet zijn deze zelfstandige aanmerkelijk te helpen. Welnu, de echtgenote van appellant was, zoals uit het dossier blijkt, een helper-zelfstandige. In de zin van het sociaal statuut der zelfstandigen is de helper van een zelfstandige onderworpen aan dit sociaal statuut, en is hij dus bijdrageplichtig in dit stelsel.

«Moet men daaruit *ipso facto* concluderen dat appellant samenwoont met een zelfstandige, die hij in staat is aanmerkelijk te helpen? Dit kan uit de tekst geenszins worden afgeleid. Immers, wanneer men in staat moet zijn om de zelfstandige aanmerkelijk te helpen, dan betekent dit wel dat men in staat moet zijn te helpen in een zaak of een onderneming die de zelfstandige heeft. Welnu, de helper-zelfstandige heeft geen zaak waarin men kan helpen, daar hij alleen de zelfstandige helpt of vervangt, die zelf een zaak bezit, doch de helper zelf bezit geen zaak, waarin men kan helpen. De helper-zelfstandige staat eenvoudig ten dienste van een zelfstandige, zonder met hem door een arbeidscontract te zijn verbonden.

«Appellant was niet in staat zijn echtgenote, helper-zelfstandige, aanmerkelijk te helpen om de eenvoudige reden dat ze geen zaak bezit waarin men kan helpen. Derhalve was artikel 128, § 1, voornoemd niet van toepassing, en kon appellant noch geschorst noch uitgesloten worden.»

(Voorzitter: de h. Verhofstadt — Raadsheren in sociale zaken: de hh. Blontrock en Van Hulle — Substituut-generaal: de h. Kiekens — Advocaten: mrs. Aspee loco Moreau en Vanparijs — in de zaak: B. t/ R.V.A.)

Rb. Hasselt (3e Kamer), 7 mei 1984

Arbeidsongeval — Regres van de arbeidsongevallenverzekeraar — Burgerlijke aansprakelijkheid — Dading aangegaan door werkgever en getroffen — Niet tegenwerpelijk aan verzekeraar.

Z., aangestelde van de N.V. X. werd bij een bedrijfsbezetting zo hardhandig aangepakt door vakbondsmilitanten dat hij gedurende verscheidene weken arbeidsongeschikt was. De arbeidsongevallenverzekeraar vorderde de uitgekeerde vergoedingen terug van de aansprakelijken. Deze voerden aan dat de verzekeraar ten deze gebonden was door een dading die tussen de werkgever en de afgevaardigden van de bedrijfsbezetters was gesloten en waarmee ook Z. zou hebben ingestemd.

De rechtbank kent de vordering van de arbeidsongevallenverzekeraar toe:

«De vraag is of aanlegster, zoals de verweerders beweren, gebonden is door het compromis van de N.V. X. gesloten met de afgevaardigden van de bedrijfsbezetters waaronder D. (tweede verweerder). Het is duidelijk dat aanlegster haar vordering grondt op een subrogatoire vordering.

«Art. 47 van de Arbeidsongevallenwet, gewijzigd door de wet van 7 juli 1978, bepaalt dat de rechtsoverdracht kan worden ingesteld op dezelfde wijze als de getroffen of zijn rechthebbenden, en dat de subrogatie geschiedt in de rechten die de getroffen of zijn rechthebbenden bezitten bij niet-vergoeding. Het betreft in wezen een vordering *jure proprio*, die evenwel beperkt wordt tot de rechten die de getroffen of zijn rechthebbenden hadden kunnen doen gelden in het gemene recht, bij afwezigheid van schadeloosstelling overeenkomstig de Arbeidsongevallenwet, en als dusdanig kan deze rechtstreekse vordering slechts worden uitgeoefend binnen dezelfde grenzen van de subrogatoire vordering. Derhalve is vanuit deze gezichtshoek, het bedoelde compromis niet tegenwerpelijk aan aanlegster.

«Zou Z. dan in eigen naam gebonden zijn door deze dading? Het blijkt dat het compromis werd ondertekend enerzijds door de heer D., afgevaardigd beheerder van X. en door de bezetters, en dat derhalve nergens een bewijs van enige verbondenheid bestaat t.a.v. Z., die trouwens, wat niet betwist wordt, een aangestelde is van de N.V. X. Evenmin kan uit art. 7 afgeleid worden dat Z. door deze dading zou zijn gebonden. Het is derhalve niet ten genoegen van recht bewezen dat Z. gebonden is. Trouwens, 'het subrogatierecht van de verzekeraar vervalt niet, zo de verantwoordelijke derde en de getroffen een dading sluiten of wanneer de getroffen afziet van een vordering tot schadeloosstelling' (Verslag Verhenne; Kamer Volksvert. 1970-71; Doc. 887, nr. 6, blz. 6).»

(Voorzitter: de h. Van Houche — Rechters: de hh. Daniels en Schollaert — Advocaten: mrs. Van Roey loco Franssens en Pollers — In de zaak: N.V. F. t/ G. en D.)

Arbrb. Antwerpen (3e Kamer), 15 mei 1984

Arbeidsovereenkomst — Beëindiging — Dringende reden — Begrip — Onmiddellijke en definitieve onmo-

gelijkheid van elke professionele samenwerking — Begrip — Psychologische onmogelijkheid onvoldoende.

«Bij de beoordeling van de invloed van de ingeroepen feiten op de mogelijkheid tot verdere handhaving van de professionele samenwerking tussen partijen, kan niet uitgegaan worden van de loutere subjectieve gezichtshoek van de ontslaggevende partij, zoals verweerster beweert. Indien bedoelde beoordeling weliswaar de concrete feiten, met alle omstandigheden die ze begeleiden, tot voorwerp dient te hebben, kan de appreciatie van deze feiten enkel billijk verantwoord worden vanuit abstracte normen van normaal sociaal beheer.

«Het is, met andere woorden, niet de wijze waarop de ontslaggevende partij zelf, louter subjectief, het door haar ingeroepen feit aanvoelt, die ter zake bepalend is, maar wel de invloed die het feit redelijkerwijze, bij normale menselijke verhoudingen, geacht wordt te hebben op de *professionele* samenwerking tussen partijen. Het is aldus niet voldoende dat bedoelde samenwerking ten gevolge van een ontstane animositeit psychologisch onmogelijk geworden zou zijn; tevens is vereist dat deze onmogelijkheid essentieel het gevolg is van een ernstige tekortkoming van de ontslagen partij.»

(Voorzitter: de h. D'Halleweyn — Rechters in sociale zaken: de hh. Grimbers en Maximus — Openbaar ministerie: de h. Van Goethem — Advocaten: mrs. Mergits en Mollekens — In de zaak: Van den E. t/ V.Z.W. K.)

WETGEVING IN KORT BESTEK

Verzorgd door het departement rechten U.I.A.

Provincies moderne stijl

Na de onzekerheden over het lot van de provincies in de politieke discussies van 1970 tot 1980 heeft de minister van Binnenlandse Zaken op 12 augustus 1982 een politieke nota over de toekomst van de provincies ingediend in de verenigde kamercommissies voor de Herziening van de Grondwet en hervorming der instellingen, van Binnenlandse Zaken en het Openbaar Ambt. Vier wetsontwerpen die moesten leiden tot de «provincies nieuwe stijl» waren hiervan het gevolg.

De eerste tekst, inhoudelijk bijzonder belangrijk, werd inmiddels de wet van 6 januari 1984 tot wijziging van sommige bepalingen van de Provinciewet en van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen (B.S., 9 februari 1984).

De wet houdt drie hervormingen in.

1) Het stelsel van de gewone en buitengewone zittingen van de provincieraad wordt afgeschaft: naargelang van de noodwendigheden van het beheer van de aangelegenheden die onder de provincieraad ressorteren, zal de voorzitter van de provincieraad deze bijeenroepen. Bovendien is de voorzitter verplicht de raad bijeen te roepen wanneer 1/3 van de leden erom verzoekt.

2) Niet alleen de trein, maar ook de eigen voertuigen

komen in aanmerking voor de berekening van de reiskosten der provincieraadsleden.

3) De wet stelt voortaan de provincies in staat de techniek van de gesplitste kredieten te gebruiken. Die techniek biedt het voordeel dat de bezwaren van de eenjarigheid van de begroting worden opgeheven en het mogelijk wordt voor elk krediet het verloop van langdurige werken te volgen. Ook is het mogelijk zich een idee te vormen van de aange-gane verbintenissen, de nieuwe verbintenissen en de later nodige kredieten.

Nadere gegevens over de techniek van de gesplitste kredieten in de provinciale comptabiliteit liggen vervat in de omzendbrief van de minister van Binnenlandse Zaken van 2 juli 1984 (B.S., 18 juli 1984).

Arbitragehof

De wet van 2 februari 1984 betreffende de wedden van de leden, de referendarissen en de griffiers van het Arbitragehof, hun voordracht en benoeming, evenals de smaad en het geweld tegen de leden van dit Hof (B.S., 23 februari 1984) volgt op de wet van 28 juni 1983 houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof.

1. De wet van 2 februari 1984 stelt de bezoldigingen vast bij analogie met het in het Gerechtelijk Wetboek voor de magistraten van de rechterlijke orde uitgewerkte systeem.

2. Deze wet vervolledigt de wet van 28 juni 1983 met bepalingen betreffende de procedures van voordracht en benoeming tot functies in het Arbitragehof.

3. De wet past de artikelen 275 en 278 van het Strafwetboek aan om de smaad en het geweld tegen leden van het Arbitragehof tot een misdrijf te maken.

Het *Belgisch Staatsblad* van dezelfde datum bevat negen koninklijke besluiten tot uitvoering van de wet van 28 juni 1983 die strekken tot het operationaliseren van dit Hof.

Gemeentelijke brandweer

De wet van 11 januari 1984 tot wijziging van art. 10 van de wet van 31 december 1963 betreffende de civiele bescherming (B.S., 28 februari 1984) heeft tot doel de gemeenten die niet zijn aangewezen als centrum van een gewestelijke groep, in staat te stellen een nieuwe brandweerdienst op te richten als zij er geen hadden, of een afgeschafte brandweerdienst opnieuw op te richten.

Deze wetswijziging is uitgegaan van een parlementair initiatief. De minister verklaarde dat hij geen nieuwe centra wenst, maar dat hij niet gekant is tegen de oprichting van nieuwe autonome diensten en zelfs wenst dat deze zich tot intercommunales zouden verenigen samen met het centrum van de groep. Deze wet moet dan ook gelezen worden samen met het K.B. nr. 264 van 31 december 1983.

Bescherming van de Belgische Koopvaardij

De wet van 25 januari 1984 tot bescherming van de Belgisch Koopvaardij (B.S., 6 maart 1984) heeft voornamelijk tot doel de economische en handelsbelangen van de Belgische Koopvaardij en van de nationale scheepvaartmaatschappijen veilig te stellen tegen de discriminatoire unilaterale praktijken van sommige landen, met name vanwege de Oostbloklanden en van zekere ontwikkelingslanden.

In het kader van het internationaal overleg tussen de maritieme naties in de E.E.G., de OESO en in de «Consultative Shipping Group» werd besloten nationale wetgevingen uit te werken in het belang van de respectieve koopvaardijvloeden. Denemarken, Frankrijk, Nederland, Groot-Brittannië en Italië hebben reeds een gelijkaardige wetgeving uitgewerkt.

De Koning krijgt de bevoegdheid om te verbieden dat de ondernemingen in de Belgische zeewateren, met zeeschepen varende onder een door hem aan te wijzen vlag, goederen met bestemming naar of komende uit een Belgische haven vervoeren of doen vervoeren of dat Belgische zeeschepen ter beschikking worden gesteld van ondernemingen gevestigd in een door hem aan te wijzen land om goederen te vervoeren.

De overtredingen worden strafrechtelijk gesanctioneerd.

Europese verkiezingen

De wet van 27 februari 1984 betreffende de verkiezing van het Europese Parlement (*B.S.*, 6 maart 1984, erratum, *B.S.*, 20 maart 1984) neemt grotendeels de bepalingen over van de wet van 16 november 1978 die de verkiezing van 1979 regelde.

Wel bevat de wet vier belangrijke nieuwigheden nl. 1) het instellen van de stemming per brief voor de Belgen die gewoonlijk op het grondgebied van een andere lid-staat van de Gemeenschap verblijven en niet meer ingeschreven zijn in de bevolkingsregister van een Belgische gemeente; 2) het instellen van de stemming bij volmacht voor de categorieën van kiezers bedoeld bij art. 147bis van het Kieswetboek, alsook voor de Belgen die, hoewel zij normaal in het buitenland verblijven, zelfs buiten het grondgebied van de Gemeenschap, ingeschreven blijven in de bevolkingsregisters van een Belgische gemeente; 3) de toekenning van het kiesrecht op Belgische kandidatenlijsten aan de onderdanen van andere lid-staten van de Gemeenschap die in België verblijven; 4) nogal strenge maatregelen inzake het verbod van cumulatie.

Een K.B. van 3 april 1984 en een M.B. van 5 april 1984 (*B.S.*, 7 april 1984) voeren de wet uit.

De omzendbrief van 6 maart 1984 werd gepubliceerd in het *B.S.*, 9 maart 1984 en de onderrichtingen voor de voorzitters van de stembureaus en de opnemingsbureaus werden gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 18 mei 1984.

Saldi en lasten van het verleden van de Gemeenschappen en de Gewesten

Bij het in werking treden van de wetten van 8 en 9 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen rezen problemen i.v.m. de overname van de lasten verbonden aan de aangelegenheden die voortaan tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen en de Gewesten behoorden.

1. Er was natuurlijk geen moeilijkheid wat de rechtsgedingen betreft die na 1 oktober 1980 worden ingeleid inzake aangelegenheden die tot de exclusieve bevoegdheid van de Gemeenschappen of Gewesten behoren.

2. Wat de rechtsgedingen betreft die in die aangelegenheden vóór 1 oktober 1980 door of tegen de Belgische Staat werden ingeleid, kon bij gebreke van een uitdrukkelijke regeling in de wetten tot hervorming der instellingen van 8 en

9 augustus 1980 twijfel bestaan, ofschoon meerdere arresten van de Raad van State van meet af aan en ambtshalve steeds de substitutie van de Staat door een bepaalde Gemeenschap of een bepaald Gewest had vastgesteld.

Sedert de wet van 5 maart 1984 betreffende de saldi en de lasten van het verleden van de Gemeenschappen en de Gewesten en de nationale economische sectoren (*B.S.*, 16 maart 1984), (over de nationale sectoren, zie volgend trefwoord) kan over het gestelde probleem echter geen betwisting meer bestaan. Deze wet is in werking getreden op 31 maart 1984 ingevolge K.B. van 30 maart 1984 (*B.S.*, 7 april 1984).

Artikel 1 bepaalt de voorwaarden van rechtsopvolging van de Staat door de Gemeenschappen en de Gewesten in de aangelegenheden die tot hun bevoegdheid behoren.

Opdat er volgens art. 1 van de wet van 5 maart 1984 rechtsopvolging zij, moet het gaan om een beslissing of verbintenis die vanaf een bepaalde datum, namelijk 1 januari 1972 voor de culturele aangelegenheden, 1 januari 1975 voor de gewestelijke aangelegenheden en 1 januari 1980 voor de persoonsgebonden aangelegenheden, is genomen is aangegaan ingevolge een beraadslaging van de ministeriële comités voor gewestelijke of gemeenschapsaangelegenheden of onder de verantwoordelijkheid van de ministers van cultuur, naargelang van het geval.

Wanneer omtrent een dergelijke beslissing of verbintenis een rechtsgeding door of tegen de Belgische Staat is ingeleid, treedt de Gemeenschap of het Gewest automatisch, krachtens de wet zelf, in de plaats van de Staat. In dit geval gaat het derhalve om een substitutie in rechte van rechtswege, die ambtshalve door de rechter dient te worden vastgesteld, zoals dit ook het geval is geweest voor de opvolging van de samengevoegde gemeenten door de nieuwe gemeente (zie ook *Vragen en Antwoorden, Kamer*, 12 juni 1984, 3104).

Financiering van de nationale sectoren

Wat betreft de nieuwe financiële behoeften van de nationale sectoren, werd een specifiek financieringsmechanisme uitgedacht. Zo wordt de Nationale Maatschappij voor de Herstructurering van de Nationale Sectoren ermee belast alleen twee naamloze vennootschappen op te richten (art. 10 wet van 5 maart 1984, *B.S.*, 16 maart 1984). Deze twee vennootschappen hebben tot doel leningen aan te gaan bij financiële instellingen en op de kapitaalmarkten om de investerings- of herstructureringsprojecten van de ondernemingen van de nationale sectoren te financieren, de ene voor de ondernemingen gevestigd in het Vlaamse gewest, de andere voor de ondernemingen gevestigd in het Waalse gewest.

De uitvoering van art. 10 wet van 5 maart 1984 geschiedde bij K.B. van 31 maart 1984 (*B.S.*, 7 april 1984). De twee door de N.M.N.S. op te richten vennootschappen worden daarin respectievelijk Fonds voor de herstructurering van de nationale sectoren van het Vlaamse gewest (F.N.S.V.) en Fonds pour la restructuration des secteurs nationaux en région wallonne (F.S.N.W.) genoemd. Beide hebben elk een beginkapitaal van 200 miljoen.

Bij het bepalen van het statuut, de werking en modaliteiten van oprichting van deze twee vennootschappen heeft en mocht de Koning, hiertoe gemachtigd bij art. 10, § 2, wet

van 5 maart 1984, afwijken van de bestaande wetten en besluiten, voor zover die afwijkingen hetzij reeds voorkomen in de bepalingen die de werking en het statuut van de N.M.N.S. regelen hetzij noodzakelijk zijn voor de uitwerking van aangepaste regelen met betrekking tot de controle en het toezicht op die twee vennootschappen.

Parlementaire zetelverdeling

1) De wet van 7 maart 1984 (*B.S.*, 17 maart 1984) tot indeling over de kiesarrondissementen van de zetels van de senatoren heeft tot doel de indeling van de senatoren over de kiesarrondissementen in overeenstemming te brengen met de uitslag van de algemene volkstelling gehouden op 1 maart 1981 en bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad op 25 juni 1982.

Krachtens art. 49 van de Grondwet is het aantal kamerleden vastgesteld op 212 en het getal van de rechtstreeks verkozen senatoren op 106.

Wat de provinciale senatoren betreft, wordt het totaal aantal verhoogd van 50 tot 51 ten gevolge van het bevolkingsoverschot in de provincie Oost-Vlaanderen. Daardoor verhoogt ook het aantal van de gecoöpteerde senatoren van 25 naar 26 bij de volgende verkiezingen.

2) De indeling van de kamerleden over de arrondissementen wordt, krachtens art. 49 van de Grondwet, bepaald door de Koning in verhouding tot de bevolking, binnen drie maanden na de bekendmaking van de uitslagen van de volkstelling die om de tien jaar moet worden gehouden. Zulks geschiedde bij K.B. van 9 maart 1984 (*B.S.*, 17 maart 1984).

3) Vooral door de fusie van de gemeenten werd het noodzakelijk over te gaan tot wijziging van de tabel tot samenstelling van de kieskantons en van de tabel tot groepering van de kieskantons, de aanwijzing van de districts-hoofdplaatsen en de toewijzing van het aantal Raadsleden aan ieder district. Zulks geschiedde bij K.B. van 15 maart 1984 (*B.S.*, 17 maart 1984).

Voorkoming van verontreiniging van de zee vanaf het land

Op internationaal vlak zijn reeds verschillende overeenkomsten aangenomen met het oog op de voorkoming van de verontreiniging van de zee en de bescherming van de marine ecosystemen, zoals het Internationaal Verdrag ter voorkoming van verontreiniging van de zee door olie van Londen van 12 mei 1954, gewijzigd op 11 april 1962 en 21 oktober 1969, en het Verdrag ter voorkoming van de verontreiniging van de zee ten gevolge van het storten vanaf schepen en luchtvaartuigen van Oslo van 15 februari 1972.

Die verdragen zijn beperkt tot twee soorten verontreiniging: de koolwaterstoffen en de onderdompeling van afvalstoffen vanaf schepen en luchtvaartuigen.

Daarnaast werd de dringende noodzaak aangevoeld om maatregelen te treffen ter voorkoming van de verontreiniging vanaf het land, die tijdens de jongste jaren op ernstige wijze is toegenomen. Zij heeft een bijzonder schadelijke invloed in de gesloten zeewateren zoals de Noordzee en vormt een ernstige bedreiging voor de oeverstaten.

Om deze bedreiging tegen te gaan werd het verdrag gesloten ter voorkoming van verontreiniging van de zee vanaf het land, opgemaakt te Parijs op 4 juni 1974.

Ruw geschetst is het Verdrag van Parijs van toepassing op bepaalde delen van de Atlantische Oceaan en de Noordelijke Ijszee, de Oostzee en de Middellandse Zee en bijhorende zeeën.

Dit verdrag werd in België goedgekeurd door de wet van 7 september 1983 (*B.S.*, 20 maart 1984). Twaalf landen hebben dit verdrag bekrachtigd, aanvaard of goedgekeurd; het is in werking getreden op 6 mei 1978 en voor België op 11 februari 1984.

Water van de Sûre

De Sûre levert drinkwater aan het gehele Groothertogdom Luxemburg, met inbegrip van de stad Luxemburg. Derhalve dient de verontreiniging van het oppervlaktewater te worden bestreden over het gehele stroomgebied. Een deel van de rivier ligt in België. Beide landen sloten een internationale overeenkomst op 17 maart 1980. De Belgische verbintenissen zullen naar schatting 200 miljoen frank belopen. Ingevolge artikel 6, § 1, V, 2, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen valt de zuivering van het afvalwater onder de bevoegdheid van het Gewest. Daarom werd in de wet van 26 januari 1984 houdende goedkeuring van de overeenkomst tussen België en Luxemburg betreffende het water van de Sûre (*B.S.*, 29 maart 1984) voorgeschreven dat de Koning, met de overheden van het Waalse Gewest, de nadere regelen bepaalt voor het betalen van de door België verschuldigde bedragen.

Wederzijdse hulpverlening België - West-Duitsland

De wet van 17 januari 1984 keurt de overeenkomst goed tussen België en de Bondsrepubliek Duitsland inzake wederzijdse hulpverlening bij rampen of ernstige ongevallen (*B.S.*, 3 april 1984).

De hulp wordt verleend door hulpploegen die in het bijzonder opgeleid zijn voor de bestrijding van brand, van atoomgevaaren en chemische gevaaren, voor de verlening van eerste hulp, voor berging of geïmproviseerd herstel.

De hulp wordt in de regel van Duitse zijde verleend door eenheden van de rampendienst en van Belgische zijde door eenheden van de civiele bescherming en, indien vereist, op elke andere passende wijze.

Politie over het wegverkeer

De wet van 29 februari 1984 tot wijziging van de wet betreffende de politie over het wegverkeer (*B.S.*, 3 april 1984) wijzigt voornamelijk de Wegverkeerswet op de volgende punten:

1) De wet wil aan het feit dat buitenlandse autobestuurders die op onze wegen rijden, straffeloos overtredingen kunnen begaan, een einde maken door het invoeren van de volgende regeling wanneer de buitenlandse voertuigen kunnen worden onderschept.

a) Bij het vaststellen van de overtreding, of het nu om een zware overtreding gaat of niet, wordt aan de overtreder voorgesteld een som te betalen. Door het betalen van de som vervalt de strafverordening behoudens andersluidende beslissing van het parket.

b) Indien de overtreder de som niet betaalt, wordt P.V. opgesteld en volgt de normale gerechtelijke procedure. De

betrokkene moet echter een som in consignatie geven die de betaling van de boete en de eventuele gerechtskosten waarborgt.

c) Indien de overtreder geen som in consignatie geeft, wordt zijn voertuig ingehouden tot op het ogenblik van de overhandiging van deze som.

Normaal moet de betaling met Belgisch geld geschieden. De uitvoeringsbesluiten zullen evenwel de mogelijkheid openlaten om, bijkomend, te betalen in de munt van de omliggende landen en met eurocheques.

De bestuurder beschikt over 96 uren om zijn voertuig te halen, tegen betaling van de som. Na verloop van die termijn mag de inbeslagneming van het voertuig bevolen worden door het openbaar ministerie.

Het beslag heeft tot gevolg dat het voertuig in handen is van het gerecht. Het beslag wordt opgeheven na betaling van de in consignatie te geven som en van de eventuele bewaringskosten.

In geval van veroordeling en bij niet-betaling van de boete binnen veertig dagen na het uitspreken van het vonnis, wordt het voertuig verkocht om de gerechtskosten en de boete te dekken. Geen enkel rechtsmiddel kan de verkoop van het voertuig tegenhouden.

Deze belangrijke wetwijziging vereist uitvoeringsmodaliteiten via koninklijke besluiten. De wet treedt dan ook pas in werking op een bij K.B. te bepalen datum.

2) de wet verstrekt de noodzakelijke basis om de Koning de mogelijkheid te geven bij de invoering van het Europees rijbewijs te bepalen dat de kandidaten voor een bromfietsrijbewijs een theoretisch en een praktisch examen moeten afleggen. Met deze maatregelen van verkeersveilige aard wordt een vermindering van het aantal ongevallen in deze voertuigenklasse beoogd. Die wetwijziging maakt dus de afschaffing mogelijk van vrijstelling van het praktisch examen voor kandidaten van de categorie bromfietsen A1.

3) De weigering het rijbewijs of het als zodanig geldend bewijs te vertonen wordt voortaan uitdrukkelijk gestraft met dezelfde straffen als die welke men oploopt wanneer men het rijbewijs niet bij zich heeft.

Jeugdpolitie

Art. 65 Jeugdbeschermingswet voorzag in de oprichting van een jeugdpolitie-eenheid in ieder gerechtelijk arrondissement. Bij K.B. 21 mei 1971 werden de eenheden van de jeugdpolitie ingesteld. Op 1 september 1974 startte de jeugdpolitie haar activiteiten. Om in hoofdzaak praktische redenen (zie *Parl. St., Kamer*, 1981-82, 185, nr. 1) werd de integratie van de jeugdpolitie in de gerechtelijke politie bepleit. Bij wet 2 december 1982, (*B.S.*, 5 april 1984) werd ze gerealiseerd. Voormeld art. 65 Jeugdbeschermingswet werd opgeheven. De officieren en agenten van de jeugdpolitie worden ingedeeld bij de gerechtelijke officieren en agenten bij de parketten. Hun formaties worden samengevoegd. De minister van Justitie bepaalt voor elk hof van beroep, op advies van de procureur-generaal, het aantal gerechtelijke officieren en agenten die in het bijzonder belast zijn met de opsporing van de overtredingen van de jeugdbeschermingswetten. Hij stelt tevens de wijze vast waarop die officieren en agenten worden aangewezen, de voorwaarden tot uitoefening van hun ambt en de vereisten waaraan ze moeten voldoen.

Levende rijkdommen in Antarctica

De wet van 17 januari 1984 (*B.S.*, 18 april 1984) bevat de goedkeuring van de overeenkomst inzake de instandhouding van de levende rijkdommen in de Antarctische wateren, en van de bijlage, opgemaakt te Camberra op 20 mei 1980.

Het gaat om een overeenkomst ter bescherming van het marine ecosysteem van Antarctica. Ze is van toepassing op alle levende organismen. Dit ecosysteem is zeer kwetsbaar omdat de voedselketen kort is. In deze planktonrijke wateren komt het kril, een soort kleine garnaal, overvloedig voor. Kril is het basisvoedsel van de walvissen, zeehonden, pinguïns en zeevogels van het gebied. Als het verdwijnt komen de overlevingskansen van deze soorten in het gedrang. Sedert enkele tijd bestaat er een zekere belangstelling voor de vangst van kril, dat kan verwerkt worden tot veevoeder.

Deze overeenkomst is in werking getreden op 7 april 1982 en voor België op 23 maart 1984.

Rijksregister

1. Het Rijksregister werd opgericht in 1968 en kreeg een wettelijk bestaan met de wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen (*B.S.*, 21 april 1984).

Het Rijksregister is een systeem van informatieverwerking dat, overeenkomstig de bepalingen van deze wet, zorgt voor de opneming, de memorisatie en de mededeling van informatie betreffende de identificatie van natuurlijke personen.

De wet wil :

- bijdragen tot de rationalisering van het bestuur,
- de verantwoordelijkheid van de gemeentelijke overheden ten aanzien van de bevolkingsregisters handhaven,
- de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de burgers waarborgen door een reeks in de wet opgenomen voorschriften.

2. De taak van het Rijksregister bestaat niet zozeer in het concentreren van informatie, als wel in het overbrengen en opzoeken van negen bepaalde basisgegevens die in de wet zijn opgesomd. Het zijn voor elke natuurlijke persoon : naam en voornaam, geboorteplaats en -datum, geslacht, nationaliteit, hoofdverblijfplaats, plaats en datum van overlijden, beroep, burgerlijke staat, samenstelling van het gezin. Deze gegevens blijven tot dertig jaar na het overlijden van de natuurlijke persoon in het register. Op verzoek van een gemeentebestuur kan ook andere informatie in het register opgenomen worden, maar dan mag die alleen meegedeeld worden aan de overheid die ze heeft verstrekt. Die bijkomende informatie houdt verband met het rijbewijs, de identiteitskaart, afstamming, land van oorsprong, militie, pensioennummer, paspoort en kiesgegevens.

3. De nieuwe gegevens moeten aan het Rijksregister meegedeeld worden binnen twee werkdagen indien het een gemeente betreft, binnen acht werkdagen indien het een diplomatieke zending of een consulaire post betreft (art. 6, § 3, K.B. 3 april 1984, *B.S.*, 21 april 1984).

4. Het recht op toegang tot het Rijksregister wordt op beperkende wijze omschreven in art. 5 van de wet, dat de Koning onder nauwkeurige voorwaarden toestaat die toe-

gang te verlenen.

a. De openbare overheden, de instellingen van openbaar nut, de notarissen en gerechtsdeurwaarders krijgen dit recht voor de informatie die zij krachtens een wet of een decreet bevoegd zijn te kennen.

b. De Koning kan, na advies van de raadgevende commissie, bij een in ministerraad overlegd besluit, de toegang uitbreiden tot instellingen van Belgisch recht die opdrachten van algemeen belang vervullen. Die instellingen worden nominatief aangeduid.

Tot op heden zijn aangeduid:

— de gemeenten, de diplomatieke zendingen en de consulaire posten (K.B. 3 april 1984, *B.S.*, 21 april 1984);

— de minister van Justitie (K.B. 20 april 1984, *B.S.*, 1 mei 1984);

— bepaalde ambtenaren van het Ministerie van Financiën en van Pensioenen (K.B., 9 oktober 1984, *B.S.*, 19 oktober 1984);

— de dienst voor vreemdelingen (K.B. 22 oktober 1984, *B.S.*, 8 november 1984);

— de directeur van de dienst «Kijk- en luistergeld» (K.B., 17 december 1984, *B.S.*, 26 januari 1985);

— de voorzitter van het Hoog Comité van Toezicht op de aangewezen ambtenaren (K.B. 12 november 1984, *B.S.*, 1 februari 1985).

5. Een toegangs- en verbeteringsrecht wordt vastgesteld ten bate van elke persoon die in het Rijksregister opgenomen is. Dit recht wordt uitgeoefend bij de gemeente waar de betrokkene is ingeschreven. Dit wettelijk voorschrift werd uitgevoerd door het K.B. van 3 april 1984 (*B.S.*, 13 juni 1984). De betrokkene dient persoonlijk een gedagtekende en ondertekende aanvraag in bij de bevoegde dienst van de gemeente, van de diplomatieke zending of van de consulaire post. Dit K.B. bevat ook in de artt. 9 en 10 de praktische voorschriften voor de uitoefening van het recht op verbetering.

6. De wet richt een raadgevende commissie met onderzoeksbevoegdheid op. Deze geeft hetzij uit eigen beweging, hetzij op verzoek van de minister van Justitie, adviezen betreffende iedere aangelegenheid die betrekking heeft op de bescherming van het privé-leven in het kader van deze wet.

Over klachten moet ten laatste binnen twee maanden advies worden verstrekt.

Het K.B. van 20 april 1984 (*B.S.*, 26 april 1984) regelt de samenstelling en de werkwijze van de raadgevende commissie. Een ander K.B. van 20 april 1984 benoemt de leden (*B.S.*, 26 april 1984).

7. De vergoedingen worden geregeld door twee besluiten.

a) Het K.B. van 23 november 1984 betreffende de vergoedingen waartoe de prestaties van het Rijksregister aanleiding geven (*B.S.*, 8 december 1984) bevat de tarifiering volgens de aard van de prestaties.

b) Het ander K.B. van 23 november 1984 (eveneens *B.S.*, 8 december 1984) verplicht de gemeenten uiterlijk tegen 31 maart 1985 om alle informatiegegevens te bezorgen en regelt de vergoedingen die daarvoor aan de gemeenten worden toegekend.

8. Ten slotte moet een verband gelegd worden tussen de wet op het Rijksregister en het wetsontwerp tot bescherming van bepaalde aspecten van de persoonlijke levenssfeer (*Parl. St., Kamer*, 1983-84, nr. 778) alsook tussen het

Rijksregister en het K.B. nr. 141 van 30 december 1982 tot oprichting van een databank betreffende personeelsleden van de overheidssector.

Bij deze laatste tekst werden twee koninklijke besluiten genomen van 20 april 1984 en van 21 april 1984 houdende respectievelijk uitvoering van art. 4 en van art. 3 van het K.B. nr. 141 (*B.S.*, 26 april 1984).

Logiesverstrekkende bedrijven

Het decreet van de Vlaamse Raad van 20 maart 1984 houdende het statuut van de logiesverstrekkende bedrijven (*B.S.*, 16 mei 1984) is van toepassing op iedere toeristische handelsexploitatie die, ongeacht haar benaming, met daartoe uitgeruste kamers logies verstrekt ongeacht de duur van de verhuring. Enkel bedrijven die over ten minste vier kamers en/of accommodatie voor ten minste tien personen beschikken, zijn aan de voorschriften van het decreet onderworpen.

Het decreet, dat bij de publikatie in werking is getreden, heft, wat de Vlaamse Gemeenschap betreft, de wet van 19 februari 1963 op.

Pensioenwet (Wet Mainil)

De belangrijke wet van 15 mei 1984 tot harmonisering van de pensioenregelingen (*B.S.*, 22 mei 1984) streeft hoofdzakelijk twee doelstellingen na, enerzijds het waarborgen van de individuele pensioenrechten, door de aangroei van de uitgaven, vooral ten gevolge van de demografische evolutie in te dijken; anderzijds het wegwerken van de grootste verschillen tussen de pensioenstelsels voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren. De belangrijkste opties die aan de wet ten grondslag liggen, zijn:

— het principe dat iedereen moet bijdragen voor zijn pensioen;

— de proportionaliteit tussen deze bijdragen, de professionele loopbaan en het pensioen;

— het behoud van de verworven rechten in een bepaald stelsel bij het overstappen naar een ander, ten einde de mobiliteit te bevorderen;

— de beperking van het pensioen tot één volledige loopbaan;

— de gelijkheid tussen mannen en vrouwen;

— de uitbouw van een uniform gegevenssysteem om een aangepast beleid mogelijk te maken.

I. Pensioenen voor het overheidspersoneel

a. Inzake *rustpensioenen* konden de oorspronkelijke voorstellen van de Regering die ernaar streefden een zelfde regeling in te voeren zoals voor werknemers en zelfstandigen (zie verder), niet worden doorgevoerd. Het karakter van het pensioen als «uitgesteld loon» en dus «gratis» toegekend, werd na de ambtenarenstaking (voorlopig?) herbevestigd. De berekening van het pensioen gebeurt ook nog steeds op basis van de wedde van de laatste vijf jaren.

Wel werden, ten einde een gezonde financiële basis te waarborgen, de reserves aangesproken van het Fonds voor Weduwen en Wezen.

b. Inzake het *overlevingspensioen* werd de gelijkheid tussen mannen en vrouwen volledig doorgevoerd. Het vroe-

gere weduwepensioen is nu een pensioen voor de langstlevende echtgenoot(ote) geworden.

Ook de berekening werd aangepast. Het overlevingspensioen is nu vastgesteld op 60 % van de wedde van de laatste vijf jaar (d.w.z. gelijk aan het hypothetische rustpensioen). Verder werden ook de wezenuitkeringen gewijzigd.

c. *Minimumpensioenen* werden ingevoerd, niet alleen voor rust en overleving, maar ook voor de pensioenen wegens lichamelijke ongeschiktheid.

II. Pensioenen voor werknemers

a. Inzake het *rustpensioen* is de belangrijkste wijziging het invoeren van een gezinspensioen voor vrouwen die hun man ten laste hebben. Zij ontvangen dan ook (zoals vroeger alleen de mannen) + 5 % van de gemiddelde lonen van de loopbaan.

Verder werd de mogelijkheid ingevoegd om een vervroegd pensioen vanaf zestig jaar te genieten zodra men vijf jaar (i.p.v. tien) arbeidsjaren als werknemer heeft gepresteerd. Ook kan het rustpensioen worden aangevraagd gedurende één jaar na de pensioenleeftijd zonder verlies van rechten.

b. *Overlevingspensioen*. De grootste innovatie is ook hier ongetwijfeld de invoering van het weduwnaarspensioen: wanneer de echtgenote, die een broepsactiviteit uitoefende, overlijdt kan de man het overlevingspensioen aanvragen.

Dit pensioen is nog steeds gebonden aan de leeftijdsvoorwaarde van 45 jaar (of één van de uitzonderingen). De wettelijke mogelijkheid werd nu voorzien om die (zoals in de openbare sector) af te schaffen.

Het K.B. van 20 september 1984 (*B.S.*, 6 oktober 1984, Err. 22 januari 1985) past het uitvoeringsbesluit inzake pensioenen voor werknemers van 21 december 1967 aan deze nieuwe wijzigingen aan. In hetzelfde Staatsblad verschenen nog vier andere besluiten van dezelfde datum omdat ook in andere teksten de wijziging van weduwepensioen naar pensioen voor de langstlevende moest worden ingevoegd.

III. Pensioenen voor zelfstandigen

a. Tot nog toe was het *rustpensioen* voor zelfstandigen forfaitair. De nieuwe wet voert ook voor de zelfstandigen een proportioneel pensioen in. De activiteitsjaren na 1983 zullen recht geven op een pensioen in evenredigheid met de inkomsten waarop bijdragen werden betaald met dien verstande dat een minimum en een maximum worden voorzien.

Met de bedoeling dat elke frank gestort door een zelfstandige evenveel pensioen zou opbrengen als een frank gestort door een werknemer (m.a.w. om het gebrek aan werkgeversbijdragen op te vangen) wordt elk jaar een coëfficiënt vastgesteld bij K.B. Voor 1984 is dit 8,2788/16,36 (zie K.B. van 20 juni 1984, *B.S.*, 14 juli 1984).

Verder worden ook bij de zelfstandigen de gezinspensioenen voor vrouwen mogelijk en worden dezelfde wijzigingen zoals bij de werknemer i.v.m. vervroegd pensioen en periode van aanvraag ingevoerd.

b. *Overlevingspensioen*. Ook hier wordt het weduwnaarspensioen ingevoerd, dat eveneens volgens het principe

van de proportionaliteit wordt berekend. Voor de reeds lopende pensioenen wordt een overgangsregime ingebouwd. Het K.B. van 1 juni 1984 (*B.S.*, 14 juni 1984) voorziet in een reeks aanpassingen aan de reglementering die door deze principiële beslissing nodig werden. Zie ook K.B. van 20 juni 1984 tot wijziging van art. 20 van het K.B. nr. 72 van 10 november 1967 betreffende rust- en overlevingspensioenen voor zelfstandigen (i.v.m. aanpassingen aan het onderzoek naar de bestaansmiddelen) (*B.S.*, 14 juni 1984).

IV. Algemeen

1. Voor alle pensioenstelsels zal een *eenheid van loopbaan* gelden, d.w.z. dat er nooit meer dan een volledige loopbaan (d.w.z. 45 jaar voor mannen of 40 jaar voor vrouwen) kan worden aangerekend, zelfs niet door een samentellen van jaren in verschillende pensioenregimes.

2. Alle pensioenen zijn gebonden aan bepaalde maxima van lonen of inkomsten waarop verder geen pensioenrechten gebouwd kunnen worden.

3. Een betere administratie en gegevensverwerking zal worden uitgebouwd. Elke gepensioneerde krijgt een identificatienummer, wat de toepassing van de cumulatieregels moet vereenvoudigen.

BERICHTEN

Aanloop tot hervorming van de sociale zekerheid

Het Ministerie van Sociale Voorzorg publiceert een brochure onder de titel: «Twee jaar bijzondere machten – Aanloop tot de hervorming van de sociale zekerheid»; een overdruk uit het Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid. Deze tekst, opgesteld door het Kabinet van de Minister van Sociale Zaken, belicht het probleem onder verscheidene aspecten:

- 1°) Financiering van de Sociale Zekerheid (wijziging van de bijdragen, ruimere definitie van het begrip loon, betere inning van de bijdragen).
- 2°) Sociale zekerheid en tewerkstelling (herverdeling en vermindering van de sociale lasten, herverdeling van de beschikbare arbeid).
- 3°) Indexering van de sociale prestaties.
- 4°) Grotere selectiviteit in de uitkeringen (Kinderbijslagen, Z.I.V.-uitkeringen, werkloosheid, arbeidsongevallen en beroepsziekten).
- 5°) Harmonisering van de verschillende sociale-zekerheidsregelingen (arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, regelingen inzake gezondheidszorgen, pensioenregelingen).
- 6°) Geneeskundige verzorging (beheersing van het aantal verstrekkingen inzake gewone en speciale verzorging, beheersing van erelonen, geneesmiddelen en ziekenhuizen).

Deze brochure is verkrijgbaar door storting van 100 fr. op girorekening nr. 000-2005866-03, van het Ministerie van Sociale Voorzorg, Dienst Publicaties, Zwarte Lievrouwstraat 3 C, 1000 Brussel.

Erasmus Universiteit Rotterdam – Rede over Troubles en doubles in het burgerlijk procesrecht

De heer mr. H.J. Snijders, benoemd tot gewoon hoogleraar in de faculteit der rechtsgeleerdheid van de Erasmus Universiteit Rotterdam met de leeropdracht burgerlijk recht, handelsrecht en burgerlijk procesrecht heeft op donderdag 28 februari 1985 zijn ambt in het openbaar aanvaard of met het uitspreken van een rede, die als titel heeft: «Troubles en doubles in het burgerlijk procesrecht».

Tweede Benelux-Scandinavisch Symposium

Na het eerste Benelux-Scandinavisch symposium, dat in januari 1983 te Antwerpen plaats vond, wordt thans een tweede Benelux-Scandinavisch symposium georganiseerd in Uppsala (Zweden) van donderdag 11 december tot zaterdag 13 december 1986.

Thema van het symposium is: «The Structure of Law».

Per dag zal telkens één van de volgende aspecten behandeld worden: «Logical Aspects», «Legislative Aspects» en «Adjudication Aspects».

Geïnteresseerden kunnen contact nemen met prof. M. Van Hoecke, Universitaire Faculteiten Sint-Aloysius, Vrijheidslaan 17, 1080 Brussel.

Cambridge-Leiden-Tilburg Law Lectures 1985

Van 11 maart tot en met 29 maart zullen voor de achtste maal de Cambridge-Leiden-Tilburg Law Lectures georganiseerd worden. Deze lectures worden gegeven door twee visiting Professors van de Faculty of Law of the University of Cambridge (Engeland).

De lectures worden verzorgd aan de Katholieke Hogeschool Tilburg en aan de Rijksuniversiteit van Leiden.

Van 11 tot en met 22 maart vinden de lectures plaats in Tilburg, van 11 tot en met 15 en van 25 tot en met 29 maart in Leiden.

Dr. B.S. Markesinis, MA, PHD, Fellow of Trinity College en Lecturer in Law in the University of Cambridge zal in Tilburg en Leiden een aantal colleges wijden aan: «Modern problems of comparative tort Law».

Mr. R. Fentiman, MA, BCL, Fellow and Tutor of Queen's College en Lecturer in Law in the University of Cambridge zal in Tilburg 8 uur doceren over staats- en administratiefrechtelijke onderwerpen. Met name komt aan de orde: «Judicial review», «Closed Shop en vakbondsvrijheid».

In Leiden zal Mr. Fentiman met name behandelen: «The English Judiciary», «Rechter en politiek, implicaties van de mijnwerkersstaking».

Aan de lectures zal tevens medewerking worden verleend door de Amerikaanse hoogleraar prof. Ph. Blumberg, professor of Law and Business, aan de University of Connecticut, School of Law (U.S.A.). Prof. Blumberg zal te Tilburg en Leiden onderwerpen van vennootschapsrecht doceren. Met name komen aan de orde: „Nullity of resolutions» en «Proxies, stemvolmachten/stemgevolmachtigde».

In de week van 18 tot en met 22 maart zal in Tilburg tevens een tweetal gastcolleges worden gegeven door mr. J.K. McNulty, docent aan de University of California, Berkeley (U.S.A.). Deze zal aandacht besteden aan onderwerpen van belastingrecht.

De lectures zijn voor iedereen vrij toegankelijk. Nadere informatie bij het secretariaat van de Faculteit der rechtsgeleerdheid van de Katholieke Hogeschool Tilburg, Hogeschoollaan 225, 5037 GC Tilburg, telefoon: 013-662177.

Daar is tevens een brochure verkrijgbaar met volledige vermelding van tijd, plaats en onderwerp der lectures.

Universitair nieuws-promotie

De heer Michel Flamee, licentiaat in de rechten van de V.U.B. zal in het openbaar op donderdag 14 maart 1985 te 16.30 u in de collegezaal 4.B.301, gebouw B., vierde verdieping van de Vrije Universiteit Brussel, Pleinlaan 2, 1050 Brussel, zijn doctoraal proefschrift verdedigen, getiteld: Octrooieerbaarheid van software. Rechtsvergelijkende studie: België, Nederland, Frankrijk, en Bondsrepubliek Duitsland, Groot-Brittannië, de Verenigde Staten van Noord-Amerika en het Europees Octrooiverdrag.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, 1984

nr. 34, 6 oktober

Bolt, A.T., De samenwoner als medehuuder. Een kritische beschouwing over artikel 1623h B.W.; Van Veen, Th. W., Euthanasie en de artikelen 293 en 294 Sr. Het initiatief-ontwerp Wessel-Tuinstra; Wnieskens-Ipsphording, B.W.M., De gewijzigde versie

van artikel 3.4.2.3b N.B.W. vertoont kwalijke bijverschijnselen. Artikel 3.4.2.3b N.B.W. moet — nog eens — worden gewijzigd; Schanebeck, B.J.J., Huurrecht en niet-huwelijkse samenleving. Een kanttekening bij een kort geding-vonniss; Kirchheiner, H.H., Derde Internationale Ombudsman Conferentie te Stockholm van 25 tot 29 juni 1984; Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer en strafkamer); X., Wetgeving; X., Berichten: Begroting Binnenlandse Zaken 1985; Onderzoek rechterlijke organisatie; Nota sexueel geweld; Deregulering Arboret; Consumentenkrediet; Vluchtelingenwerk Nederland, Jaarverslag 1983; X., Kamervragen: Leenrecht.

nr. 35, 13 oktober

Geers, A.J.C.M., De Arboret: een tussenbalans; Vellinga-Schootstra, F., Het Nieuwe B.W. en de artikelen 552a en b Sv.; Torfs, R., Op weg naar doelgebonden grondrechten?; Van Schaik, F., Bewaring verzekerd; d'O., Randgroepjuristen; Spier, J., Zwarte Pieten en art. 6.1.9.8, lid 2, N.B.W.; Boas, S., Een hardnekkige vergissing van de griffier van de Tweede Kamer; X., Wetgeving; X., Berichten: Jaarvergadering Orde van Advocaten; Jaarverslag Commissie Gelijke Behandeling: meer klachten over ontslagkwesties; Bescherming positie sollicitanten; Criminaliteit ruim 11 % toegenomen; Koninklijke/Shell 1984; Publikatie Zee-rechtconferentie VN; X., Kamervragen: Zieketwet-rapportage.

nr. 36, 20 oktober

Holtrust, N. en De Hondt, I., Wie krijgt de naam van moeder?; De Winter, R., 'Alles is verboden!'. Kleine revolutie in het gemeenterecht; Ippel, P., Het speelgoedbesluit, of: hoe de overheid de Homo Ludens knecht; Funke, A.P., Opmerkingen over art. 317 en 753K junctis 429c en 429r Rv. en over rectificatie van fouten van de wetgever; Witteveen, D., Wat er overblijft van het tweede inkomen (met naschrift van Pessers, D.); Haakmeester, R.J., Advertenties voor affluisterapparatuur en postbusnummers (met naschrift van De Winter, R.); X., Wetgeving; Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer); X., Berichten: Onderzoek naar foetaal weefsel slechts na toetsing door ethiekcommissie; Formatie van milieubijstandsteam; Kiesrecht voor niet-Nederlandse ingezetenen en voor Nederlanders die in het buitenland wonen; Bv's en nv's met besloten karakter krijgen geschillenregeling; Uitkoop minderheidsaandeelhouders in nv's en bv's wordt mogelijk; Drugssmokkelaars; Amnesty International bezorgd over Volkstribunalen in Ghana; X., Kamervragen: Voorkeur voor gewetensbezwaarden in strijd met gelijke behandeling mannen en vrouwen.

nr. 37, 27 oktober

Kortmann, C.A.J.M., en De Graaf, Th. C., De procedure tot goedkeuring van verdragen ex artikel 91, derde lid, Grondwet; Kaspersen, H.W.K., en Wiemans, F.P.E., Bijstandsvrouwen en nihilbeding. Waarom een kleine wet grote weerstand behoeft; Rosen Jacobson, E.J., De Raad voor de Scheepvaart, 75 jaar bijdrage aan de veiligheid ter zee; Heida, A., Het gezamenlijk doen van afstand; Jongbloed, A.W., Twee te veel?; De Boer, M.G., De opsporingsdienst Buma/Stemra; Pluimmakers, M.J.M.G., Euthanasie, een reactie (met naschrift van Langemeijer, G.E.); Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer en strafkamer); X., Wetgeving; X., Berichten: Geen verdere bezuinigingen in het gevangeniswezen; Landelijk anti-discriminatiebureau; Emancipatieraad bepleit wettelijke regeling kinderopvang; Aanpassing van Wet toezicht kredietwezen; De bedreigde getuige; Proces tegen de plaatsing van kruisraketten: oproep; Nederlandse juristen bezorgd over mensenrechten in Turkije; X., Kamervragen: vereiste van vergunning in Abortuswet.

nr. 38, 3 november

Blaauw, J.H., De herziening van de rechterlijke organisatie; Van der Kolk, J.A., Weigering van sluiting van een hinderwetplichtige inrichting; De Jongh, C.F.J., Verfoeilijke manier van wetgeven; Huls, N., «De leemte voorbij»; Ankum, H., Rechtshistorisch Congres te Atrecht, 1-2 juni 1984; Rechtspraak Hoge Raad (civiele kamer, strafkamer en belastingkamer); X., Wetgeving; X., Berichten: Voorontwerp van wet herziening van het naamrecht; Komende wijzigingen in het jaarrekeningenrecht; Positie klager versterkt in notarieel tuchtrecht; Onbeloonde arbeid door uitkeringsgerechtigden: advies van de Emancipatieraad; Advies en arbitragecommissie geïnstalleerd; Kwaliteit sociale verzekering bedreigd; X., Kamervragen: Actie «Schoolverlaters helpen schoolverlaters» in strijd met Arbeidsbemiddelingswet?»